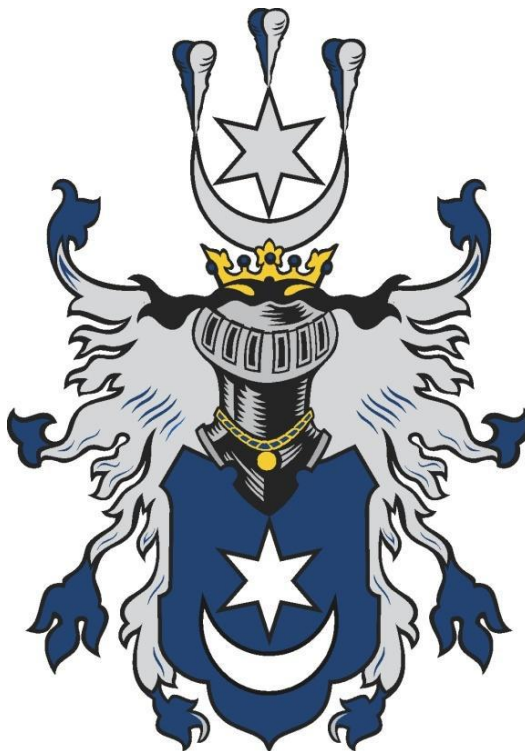

VSTUPNÍ ANALÝZA MĚSTA VARNSDORF

Mgr. et Mgr. Radka Vepřková
červen 2016

Poděkování

Na tomto místě by autorka analýzy chtěla poděkovat všem respondentům výzkumu za důvěru ve sdílení mnohdy citlivých informací. Díky patří i panu starostovi Ing. Stanislavu Horáčkovi a místostarostovi Josefu Hambálkovi nejen za možnost využití městského bytu přímo v jedné z lokalit a paní Mgr. Romaně Cupalové za expertní vhled do problematiky sociálního vyloučení ve Varnsdorfu.

Obsah

Role Agentury pro sociální začleňování	5
Cíle vstupní analýzy	6
Design výzkumu	6
Cílová skupina výzkumu	7
Etika a limity výzkumu	7
Obecná charakteristika města	9
Správní členění	9
Demografie a migrace obyvatel Varnsdorfu	11
Sociální klima v obci	13
Sociální vyloučení	15
Vznik současného stavu	16
Přehled sociálně vyloučených lokalit ve Varnsdorfu	16
Mapa č. 1: Sociálně vyloučené lokality a lokality s vyšší mírou ohrožení vyloučením ve Varnsdorfu ..	18
Lokalita Kovářská	19
Historie vzniku lokality	19
Život na Kovářské	22
Skladba obyvatel	22
Starousedlíci	22
Starousedlíci lokality od roku 2011	23
Fluktuanti	24
Domkaři	25
Děti na Kovářské	25
Strategie sousedského soužití	29
Vnímání lokality	30
Důvod setrvání v lokalitě	33
Ubytovna Sport	33
Neférové bydlení na Kovářské	35
Nepořádek	38
Kriminalita v oblasti	39
Lichva	39
Prostituce	40
Drogy na Kovářské	40
Lokalita Pražská	40

Ubytovna U Červeného kostela	41
Lokalita Hrnčířská	42
Mikrolokalita Mladoboleslavská	42
Bydlení	44
Negativní vliv nevhodného bydlení na jiné oblasti života	44
Městský bytový fond	46
Pravidla o pronájmu obecních bytů	47
Bariéry získání městských bytů	47
Realitní trh	48
Zaměstnanost	50
Mapa č. 2: dlouhodobá nezaměstnanost ve Varnsdorfu - situace v březnu 2016	51
Vzdělání nezaměstnaných	53
Nabídka míst	54
Dobrá praxe - Technické služby	55
Sociální dávky	56
Mapa č. 3: Příjemci dávek HN ve Varnsdorfu	56
Rodina a sociální služby	57
Sociální služby	58
Městské příspěvkové organizace	58
Varnsdorfský neziskový sektor	59
Vzdělávání	60
Zadluženost	62
Zdraví	63
Drogy	64
Bezpečnost	65
Prevence kriminality	65
Terénní hlídky	65
Vyhlášky	66
Závěrečná doporučení	68

Role Agentury pro sociální začleňování

Nejprve je nutné představit Agenturu pro sociální začleňování a komunikovat její roli ve spolupráci s městem. Agentura pro sociální začleňování je odborem sekce pro lidská práva při Úřadu vlády ČR, který podporuje obce při začleňování obyvatel sociálně vyloučených lokalit. Cílem činnosti tohoto odboru je zlepšení situace v oblastech bydlení, vzdělávání, zaměstnanosti, bezpečnosti, rodinného zázemí a poskytování sociálních služeb. Nástrojem k dosažení tohoto cíle je propojování místních subjektů (politických představitelů města, odborů a orgánů měst, neziskových organizací, škol, úřadů práce, zaměstnavatelů, policie, obyvatel sociálně vyloučených lokalit, veřejnosti...) a vytváření tzv. *lokálních partnerství*.

S koordinací aktérů, hledáním finančních prostředků a přenášením informací z jiných obcí či z obcí na státní úroveň pomáhá v každém městě lokální konzultant agentury. Po třech letech spolupráce jsou obce zpravidla již dobře seznámeny s nástroji sociálního začleňování a naplňování cílů přebírají místní koordinátoři a vzniklá lokální partnerství.

Od doby svého vzniku v roce 2008 získala Agentura mnoho cenných zkušeností v různých obcích, a vytvořila tak řadu metodických postupů a koncepcí, které lze uplatňovat v další činnosti. Zároveň disponuje znalostmi o získávání financí na realizaci dlouhodobých projektů. V neposlední řadě předkládá poznatky z komunální úrovně státní správy a má vliv na tvorbu zákonů a vyhlášek.

Cíle vstupní analýzy

Vstupní analýza má v první řadě **popsat podobu a určit míru sociálního vyloučení** ve Varnsdorfu. Smyslem vstupní analýzy je ale také **zmapování potřeb a lokalizace problémů prostřednictvím dat** (osoby v hmotné nouzi, uchazeči o zaměstnání, zadlužení). Součástí závěrečné zprávy je i **analýza potenciálu** pro řešení situace ve Varnsdorfu. Analýza přináší i poznatky z oblastí, kterým doposud nebylo v rámci jiných realizovaných analýz věnováno tolik pozornosti.

Vstupní analýza je důležitá i pro vytvoření tzv. **Strategického plánu sociálního začleňování**. Ten je v rámci tzv. **koordinovaného přístupu k sociálně vyloučeným lokalitám** nástrojem pomoci městům a obcím při řešení sociálního začleňování z prostředků Evropských strukturálních a investičních fondů za místní podpory Agentury.

Design výzkumu

Samotný sběr dat započal v březnu 2016 a trval do 30. května 2016. Výzkum využil přístup **mixed methods**. Při této metodě jsou analýze podrobena sebraná kvantitativní a kvalitativní data společně. Další z metod uplatněných v případě výzkumu ve Varnsdorfu byl i tzv. **desk research**, tedy sekundární analýza dostupných zdrojů. Tato metoda spočívá v získávání a zanalyzování dat od institucí jako jsou Úřad práce, OSPOD, Policie ČR, školy apod. S vytipovanými institucionálními aktéry byly realizovány **hloubkové polostrukturované rozhovory**. Ty svým charakterem cílily na zjištění předem stanovených výzkumných okruhů. Komplementární metodou celého výzkumného šetření byla i **metoda pozorování** (zúčastněné a nezúčastněné) a tzv. **shadowing**, tedy stínování činnosti pro výzkum významných aktérů. Situaci měla výzkumnice v tomto případě o to snazší díky tomu, že město za účelem sběru dat poskytlo být v jedné ze sociálně vyloučených lokalit (lokalita Kovářská). Ten byl za tímto účelem využíván od poloviny dubna 2016.

Cílová skupina výzkumu

Cílovou skupinou respondentů byli předem vytipovaní institucionální aktéři. Mezi ně patřili zástupci municipality samotné (starosta, místostarostové). Rozhovory byly realizovány i se zástupci bytového odboru. Mezi dalšími dotazovanými aktéry byli reprezentanti sociálního odboru, OSPOD a lidé z neziskového sektoru. Dalšími respondenty rozhovorů byli zástupci Úřadu práce (odborníci na hmotnou nouzi a zaměstnanost) či členové bezpečnostních složek. Stranou nezůstali ani odborníci na vzdělávání z řad ředitelů školek, základních a středních škol.

Další oslovenou skupinou byli významní zaměstnavatelé nekvalifikované pracovní síly ve městě. Téma sociálně vyloučených lokalit se dotýká ale i matrik, lékařů či hygienické stanice. Bylo by velkou chybou, kdyby byli v případě participace na výzkumu opomenuti lidé, kteří v sociálně vyloučených lokalitách žijí, anebo žijí v jejich bezprostředním okolí. I ti byli samozřejmě cílovou skupinou respondentů výzkumu. Realizováno bylo 60 rozhovorů, z toho polovina byla uskutečněna v sociálně vyloučených lokalitách. Cílovou skupinou druhé poloviny byly institucionální aktéři města.

Tabulka 1: Seznam rozhovorů

Instituce/pozice	Počet rozhovorů
Politici města	5 hloubkových rozhovorů
Odbor sociálních věcí a zdravotnictví (vedoucí odboru, pracovnice OSPOD)	3 hloubkové rozhovory
Úřad práce	5 hloubkových rozhovorů
Městská policie	1 hloubkový rozhovor
PČR	2 hloubkové rozhovory
Regia a.s.	1 neformální rozhovor
Matrika	2 hloubkové rozhovory
Odbor správy majetku a investic (bytová problematika)	3 hloubkové rozhovory
Ředitelé základních a mateřství škol	4 hloubkové rozhovory
ZZS	1 neformální rozhovor
Zástupci varnsdorfského neziskového sektoru	2 hloubkové a 1 neformální rozhovor
Technické služby	1 neformální rozhovor
Česká pošta	1 neformální rozhovor
Obyvatelé lokalit s vyšším podílem sociálně vyloučených	10 hloubkových a 20 neformálních rozhovorů (alokace dle jednotlivých lokalit)

Etika a limity výzkumu

Pro realizovaný výzkum je závazný „Etický kodex České asociace pro sociální antropologii“.¹ To mimo jiné znamená, že v šetření nebylo narušeno soukromí a důstojnost respondentů. Respondenti byli vždy

¹ http://www.casaonline.cz/wp-content/uploads/2009/12/Eticky_kodex_CASA.doc.

informování o smyslu výzkumu a v případě nahrávání požádání o svolení k nahrávání. Samozřejmostí byla i zaručená anonymita dotazovaných respondentů.

Na tomto místě je třeba reflektovat, že analýza získaných dat přináší vždy pouze obraz skutečnosti založený na interpretaci získaných informací. Data od institucí mohou reálnou situaci výrazně zjednodušovat na čísla, která neodrážejí kontext a souvislosti. Někdy mohou být taková čísla i chybná (například čísla vycházející z trvalých adres či smluv se obvykle s žitou realitou v mnohém rozcházejí) či zkreslená (mohou například více odrážet zaměření instituce na určitý dům než skutečnou míru závažnosti problému v tomto domě).

Další obtíže může přinést i realizace rozhovorů samotných. Okolnosti jejich pořizování nejsou vždy ideální (přítomnost dalších lidí, rušné místo, únava respondenta). Výpověď ovlivňuje ale i postoj respondenta vůči výzkumníkovi (nedůvěra, snaha o lepší sebe prezentaci) a koneckonců i samotná paměť respondenta (zapomínání, vytěsňování). I přes výše uvedené je však na místě prohlásit, že dodržením etických, ale i výzkumnických zvyklostí nabízí předložená finální vstupní analýza kvalitní vhled na situaci ve Varnsdorfu.

Obecná charakteristika města

Tato kapitola zrcadlí pouze ty informace, které jsou historicky, demograficky a sociologicky relevantní k vytyčeným cílům předkládaného materiálu.

Varnsdorf vznikl v polovině 13. století, první konkrétní písemný záznam se vztahuje k roku 1357.² Jméno Varnsdorf označovalo Wernarovu ves. Poprvé ji zmiňuje žitavská kronika v roce 1341. Je zajímavé, že na rozdíl od jiných měst v pohraničí nedošlo k přejmenování, a město tedy nikdy nemělo český název. Zásadním obdobím pro Varnsdorf bylo 18. století, kdy se zde začala rapidně rozvíjet textilní výroba. V roce 1777 byla založena firma Frölich, která od roku 1790 vyráběla samet a která započala textilní tradici města.³

V roce 1849 se šest vesnic na území dnešního Varnsdorfu spojilo do jedné obce, která měla 9 600 obyvatel, a stala se tak největší vesnicí v Rakousku-Uhersku. K povýšení na město došlo v roce 1868, tehdy měl Varnsdorf 14 000 obyvatel. Ve druhé polovině 19. století probíhala překotná industrializace a roku 1869 byla postavena železniční trať z Děčína.⁴

Začátkem 20. století měl Varnsdorf 160 továren a kolem 80 % obyvatel pracovalo v průmyslové výrobě. Díky charakteru města se Varnsdorfu začalo přezdívat *severočeský Manchester*. Po roce 1918 se ale rozvinutý textilní průmysl ocitl v hluboké krizi, neboť zásoboval celé rakousko-uherské území, tedy v nově nastalé situaci cizí země mimo české území.

V roce 1939 měl Varnsdorf kolem 21 tisíc obyvatel, z čehož naprostou většinu tvořili sudetští Němci. 22. června 1945 proběhl první divoký odsun a 19. července 1945 druhý odsun. V měsících po Postupimské konferenci došlo k řízenému odsunu zbytku německého obyvatelstva jak do okupačních zón západních zemí v Německu, tak do sovětské okupační zóny a započalo osídlování města českým obyvatelstvem. Území města se již nikdy nepodařilo dosídlit do předválečného stavu. V roce 1947 mělo město asi 15 700 obyvatel, část z nich byli ovšem Němci zadrženi na nucené práce, kteří později také emigrovali.

V roce 1947 proběhla ve městě tzv. Varnsdorfská stávka proti navrácení továrny podnikateli židovského původu Emilu Beerovi. Stávky se zúčastnilo 10 tisíc lidí a měla velký vliv na únorové události roku 1948. Akce byla úspěšná a soud tak nakonec navrácení továrny zamítl. V roce 1948 ve městě vznikly tři velké podniky sloučením drobných továren a provozů: Velveta, Elite a TOS Varnsdorf. Mírný nárůst počtu obyvatel po 2. sv. válce kulminuje v 80. a 90. letech 20. století.⁵

Správní členění

Varnsdorf se skládá ze tří částí (Studánka, Světliny a Varnsdorf) a je dále členěn na 24 urbanistických obvodů a dvě katastrální území; Varnsdorf (1 708,36 ha) a Studánka (915 ha), celkem má rozlohu 2 623,36 ha.⁶ Varnsdorf je obcí s rozšířenou působností, pod jeho správní obvod patří města Chřibská a Varnsdorf, obce Dolní Podluží, Jiřetín pod Jedlovou, Horní Podluží a Rybníště. Zastupitelstvo města má 21 členů, rada je sedmičlenná.

² Plán rozvoje města, 2015

³ <https://cs.wikipedia.org/wiki/Varnsdorf>

⁴ <https://cs.wikipedia.org/wiki/Varnsdorf>

⁵ Plán rozvoje města, 2015

⁶ Plán rozvoje města, 2015

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

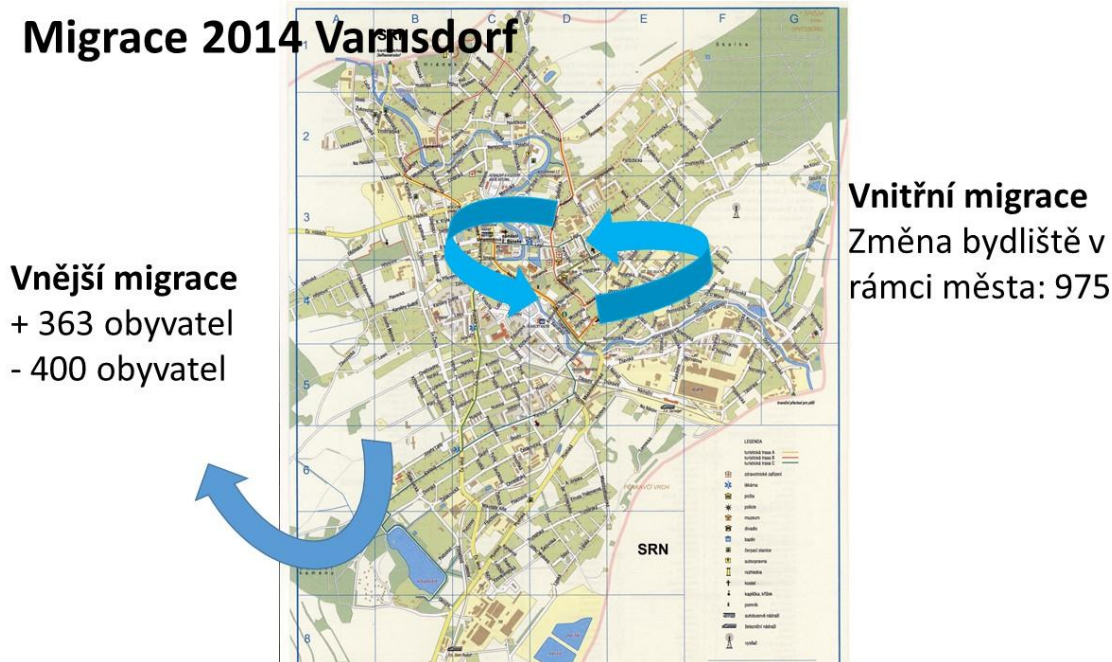

Demografie a migrace obyvatel Varnsdorfu

Město Varnsdorf mělo k 31. 12. 2015 celkem 15 449 obyvatel.⁷ V roce 2014 se do Varnsdorfu přistěhovalo 363 osob a odstěhovalo se 499 lidí. V roce 2015 to bylo do jisté míry podobné, do města se přistěhovalo 356 osob a odešlo 434. Bydliště v rámci města si změnilo v roce 2014 celkem 975 osob, v roce 2015 pak osob 934. Migrace tak nevykazuje zásadní výkyvy, naopak se dá označit za ustálený přirozený proces.

Velkým problémem, který často rezonuje i ve výpovědích v rámci výzkumu dotazovaných aktérů, je **odliv tzv. chytrých mozků**, tedy osob, které po získání vyššího vzdělání z města odejdou. Týká se to i profesí, které by mohli být účastny i na řešení problematiky sociálního vyloučení (sociální pracovníci).

Schéma č. 4: Migrace ve Varnsdorfu

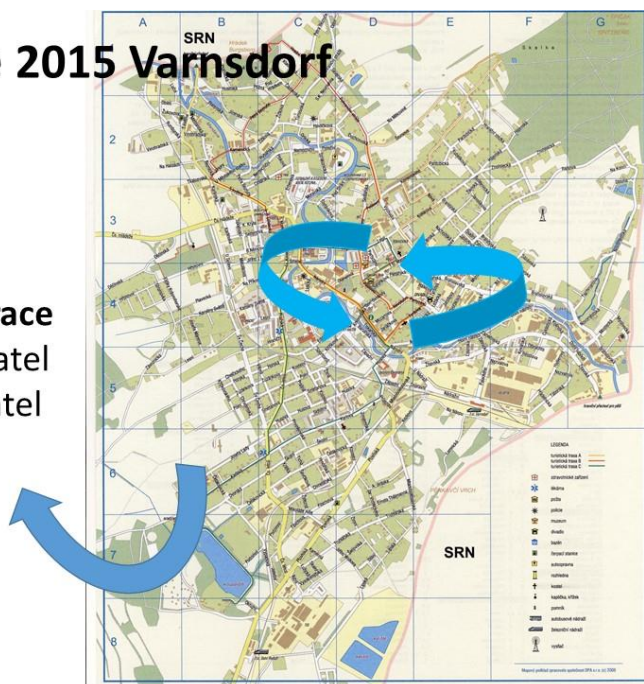

⁷ Zdroj: matrika města Varnsdorf.

Migrace 2015 Varnsdorf

Vnější migrace
+ 356 obyvatel
- 434 obyvatel

Vnitřní migrace
Změna bydliště v
rámci města: 934

Sociální klima v obci

Pokud se zaměříme na sociální klima obce, nemůžeme nezmínit to, co se ve Varnsdorfu odehrálo v roce 2011. Rozbuškou těchto akcí byl tzv. mačetový útok v Novém Boru, který se udál v srpnu tohoto roku. Ještě tentýž měsíc se i ve Varnsdorfu konala 1. demonstrace, kterou organizoval P. Kohout, známý také jako "falešný asistent" politika Jana Kavana. Těchto demonstrací se mimo osob z krajní pravice účastnilo i mnoho rodilých Varnsdorfáků.

Demonstrace měly především upozornit na problematiku společného soužití a bezpečnostní situaci ve městě. Posléze se přidala i frustrace z policejních zásahů proti demonstrujícím při tzv. pochodech k sociálně vyloučeným lokalitám, v té době zejména ubytovnám. Dnes lidé vnímají demonstrace spíše jako výbuch frustrace a zároveň volání o pomoc.

V davu lidí byly často zrcadleny problémy vzájemného soužití obyvatel Varnsdorfu, prostor dostaly i obecně sdílené mýty o vzájemném soužití. „*Nebyl to vztek proti těm jednotlivým Romům, prostě řečený to, že se to těm lidem nelíbí, drásá je, že mají bydlení zadarmo. To každého drásá. Člověk, co má minimálku, na dávky nedosáhne, to dostanou matky s dětma, který nikdy nedělaly, ale běžná rodina má problém*“ (obyvatel Varnsdorfu).

Fotografie č. 1: Nepokoje ve Varnsdorfu, 2011, zdroj: idnes.cz

Lidé často vyjadřovali zklamání nad řešením nepokojů ze strany města a státu. „...aby se to tady nestalo, ale místo, aby se to řešilo, tak se sem nahnalo dělo, koně a pustilo se to do těch lidí. A oni spíš chtěli slyšet, uděláme s tím něco, a teď je to braný tak, jakože jsou tu rasisti, alespoň zpočátku“ (obyvatelka Varnsdorfu). V případě výpovědí respondentů často zazněla i kritika bývalého vedení radnice. „Nepokoje tomu nastavily pořádný průšvih, město se k tomu postavilo, jak se postavilo, neříkám, že se tomu dalo předejít, nicméně, mohli se k tomu postavit jinak“ (obyvatelka Varnsdorfu).

Respondenti zároveň ve svých odpovědích kvitují současné prointegrační vedení radnice, kterou oceňují především za to, že začíná problematiku řešit komplexně, začíná s lidmi komunikovat a snaží se celkově situaci zklidnit. Město s obyvateli komunikuje prostřednictvím místních novin s názvem Hlas severu, webových stránek, městského rozhlasu, výlepových ploch a facebooku města.

Sociální vyloučení

Pro popis situace užíváme koncept sociálního vyloučení, který je srozumitelný většině evropských a českých institucí a je rovněž centrálním pojmem Agentury pro sociální začleňování. Chápeme jím **proces vylučování lidí nebo skupin lidí na okraj společnosti, do chudoby a izolace**. Tento způsob vyloučení se manifestuje na různých úrovních, např. sociální, prostorové, ekonomické či symbolické. Sociálně vyloučené skupiny lidí se tak ocitají v situaci, kdy se s mírou narůstající exkluze snižuje jejich schopnost udržovat sociální kontakt s obyvateli mimo situaci sociálního vyloučení, a snižuje se též míra přístupu ke zdrojům běžně dostupným většině obyvatel (přístup na trh práce, ke kvalitnímu a dlouhodobému bydlení, k plnohodnotnému vzdělání apod.). V rámci tohoto procesu lze vysledovat vnější příčiny; to, jako jsou schvalované zákony, postoje institucí a stanoviska zbytku společnosti, i faktory vnitřní, mezi které se řadí přístup a návyky samotných sociálně vyloučených.

Vyšší koncentrace sociálně vyloučených lidí na jednom místě bývá nazývána sociálně vyloučenou lokalitou (dále SVL). V kontextu Varnsdorfu lze za klasickou sociálně vyloučenou lokalitu označit sídliště Kovářská, ale i ubytovnu u Červeného kostela. Ostatní sledované lokality lépe vystihuje termín **lokalita ohrožená sociálním vyloučením**. Část obyvatel těchto lokalit totiž znaky sociálního vyloučení nenese, podíl sociálně vyloučených osob je zde ovšem vyšší než v jiných částech města.

Zároveň se v rámci výzkumu ukázalo jako účelné pracovat s těmito lokalitami jako s celky, tedy nevydělovat z nich pouze skupinu osob sociálně vyloučených. Důvody jsou dva:

- 1) Problémy spojené se sociálním vyloučením se dotýkají všech obyvatel sledovaných lokalit (nezájem některých vlastníků v SVJ o dění v domě, nedostatek aktivit pro děti a mládež, štěnice...).
- 2) Popsaná situace generuje četné problémy v oblasti sousedského soužití, přičemž tyto spory jsou srozumitelné pouze v kontextu celé oblasti jako organismu.

Výzkumné šetření tak bylo zaměřeno na soubor faktorů, které ohrožení sociálním vyloučením ovlivňují. Mezi tyto faktory patří například chudoba. Ve spolupráci s ÚP byl specifikován počet osob ve Varnsdorfu, které mají nižší příjmy a jsou příjemci hmotné nouze. Sledována byla i míra zadluženosti obyvatel Varnsdorfu. Agentura ve svém výzkumu sledovala i vývoj nezaměstnanosti ve městě a počet a koncentraci osob v evidenci žadatelů o zaměstnání, kteří jsou tzv. dlouhodobě nezaměstnaní.

Mezi další faktory toho, zdali je člověk ohrožen sociálním vyloučením, patří nízké vzdělání a kvalifikace, etnicita či problémy s výchovou. Ve zprávě nebyl opomenut ani indikátor geografické segregace. V případě tohoto jevu byla sledována koncentrace všech výše zmíněných faktorů vzhledem ke geografickému umístění, fluktuace obyvatel daných lokalit, ale i symbolická rovina lokality (jak je vnímána v očích ostatních obyvatel Varnsdorfu).

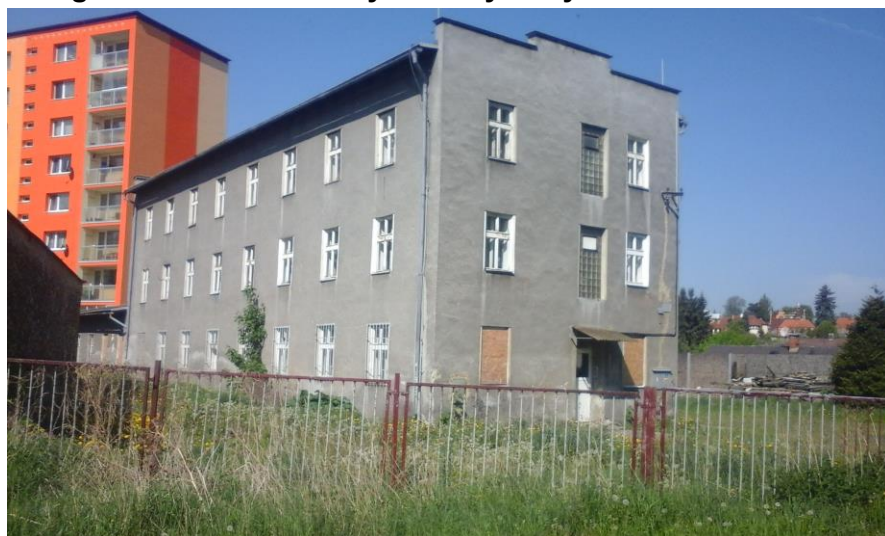
U každého z výše uvedených faktorů výzkumné šetření určilo, na kolik je jevem ve Varnsdorfu závažným, a především kvantifikovalo, kolika lidí se týká. Je nutné podotknout, že se jednotlivé faktory vzájemně překrývaly.

Vznik současného stavu

K bydlení jsou využívány jak klasické rodinné domy z přelomu 19. - 20. století, ale třeba i panelové domy. Typ bydlení mimo jiné indikuje i historickou rovinu bytové problematiky v sociálně vyloučených lokalitách. Byly to právě staré rodinné domy, které byly velkými rodinnými klany v minulosti často využívány. Ve Varnsdorfu se původním rodinám obecně přezdívá „Mandaváci“, a to proto, že jejich domy byly rozesety kolem zdejší řeky Mandavy. Domy se však postupně staly neobyvatelnými, a tak přichází první zlom v roce 2005, kdy je lidé museli kvůli jejich havarijním stavům opustit. Řešením této krize se stala ubytovací zařízení. Lidé našli své zázemí na ubytovně Sport, Lounská a ubytovně u Červeného kostela v ulici T.G. Masaryka. I na ubytovnách se bydlelo podle toho, kde bydlela ta která varnsdorfská velkorodina.

Fotografie č. 2 : Budova bývalé ubytovny Lounská

Další předěl přichází po zmiňovaných nepokojích probíhajících v celém Šluknovském výběžku v roce 2011. Lidé se díky nim na ubytovnách přestali cítit bezpečně a hledali nové řešení své bytové situace. V tuto chvíli přichází na scénu sídliště Kovářská⁸, kam se většina obyvatel z ubytoven přesunula. Ubytovna Sport a Lounská byly poté pro nezáměr ze strany nájemců uzavřeny.

Pro pozdější vývoj situace je nutné poznamenat, že na Kovářskou se jako první sestěhovali lidé z ubytovny Lounská. Ti byli následováni lidmi z ubytovny T.G. Masaryka (původní „Mandaváci“). Různé velkorodiny tak byly sestěhovány na jedno místo do čtyř panelových domů.

Přehled sociálně vyloučených lokalit ve Varnsdorfu

Na tomto místě je uveden stručný přehled sociálně vyloučených lokalit a lokalit ohrožených sociálním vyloučením⁹. Ve Varnsdorfu žije poměrně velké množství sociálně vyloučených a sociálním vyloučením ohrožených. Jde o cca tisícovku lidí, kteří se koncentrují do tří velkých lokalit. Znaky sociálně vyloučené

⁸ Více informací o sociálně vyloučené lokalitě Kovářská je k nalezení v kapitole lokalita Kovářská

⁹ Podrobnější popis jednotlivých lokalit i se svými specifikami je k nalezení v kapitolách Lokalita Kovářská, lokalita Pražská, Lokalita ubytovny u Červeného kostela, a mikrolokalita Mladoboleslavská

lokality naplňují i dvě menší, které jsou specifické tím, že jsou fragmentované. Jedna z nich je i částečně vyloučená geograficky.

Největší z varnsdorfských sociálně vyloučených lokalit tvoří čtyři panelové domy na sídlišti **Kovářská**, kam se po protiromských pochodech v roce 2011 vystěhovali obyvatelé městských ubytoven. Na Kovářské žije asi 700 osob¹⁰, toto číslo je však velmi variabilní v čase.

Tabulka č. 2: Přibližný odhad osob v SVL v květnu 2016

Název lokality

Přibližný odhad osob

Lokalita Kovářská	700
Lokalita U Červeného kostela (ubytovna TGM)	44
Lokalita Pražská (U Peršinků)	100
Lokalita Hrnčířská	140
Mikrolokalita Mladoboleslavská	50

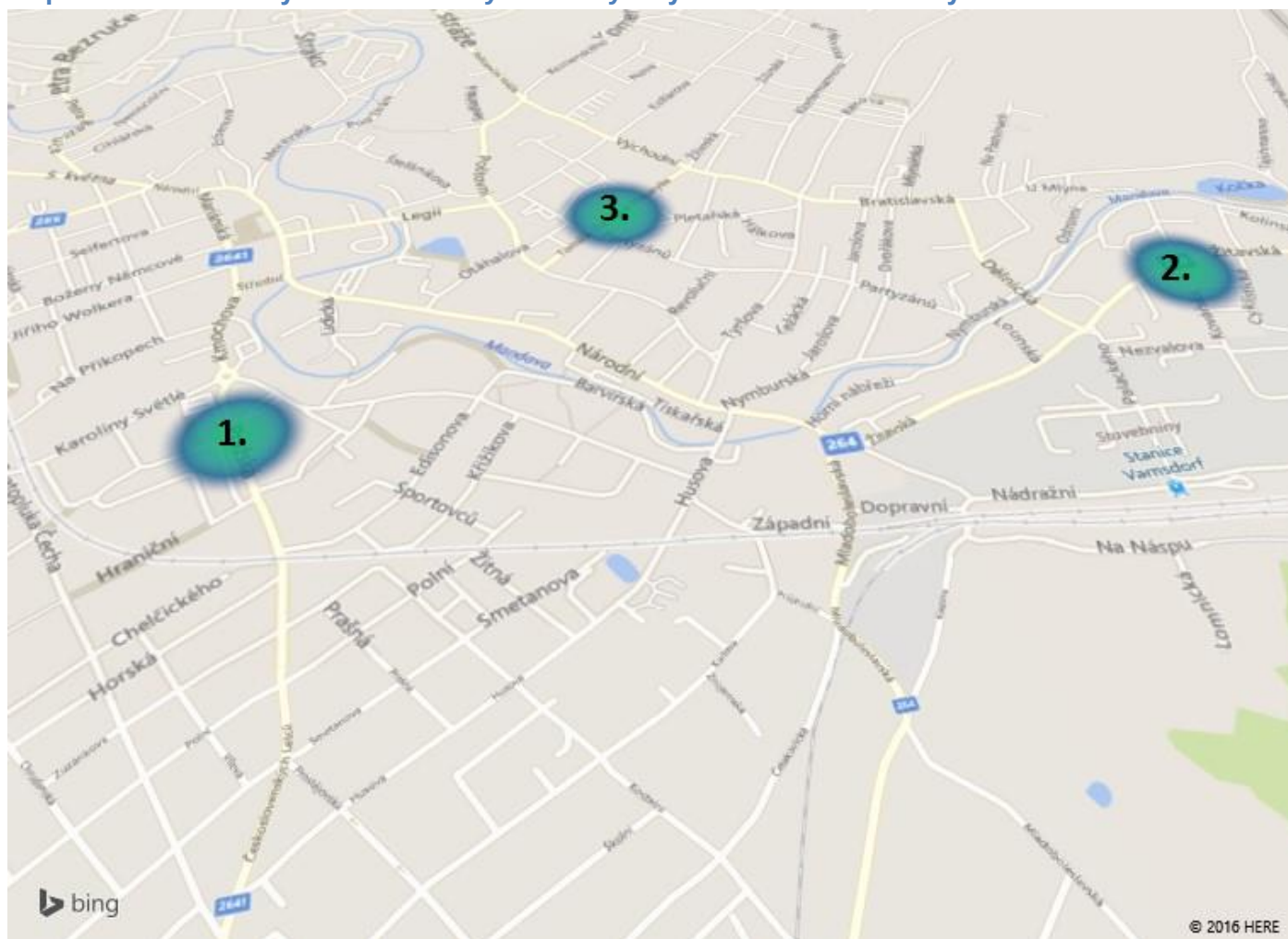
I přes hromadný exodus z ubytoven i nadále zůstává další sociálně vyloučenou lokalitou **městská ubytovna u Červeného kostela** se svými 44 klienty.¹¹ Specifickou sociálně vyloučenou lokalitou je i další panelový dům v ulici **Pražská** (mezi místními přezdíváném u Peršinku) s cca 100 obyvateli, lokalita **Hrnčířská** s cca 140 obyvateli a tzv. **mikrolokalita Mladoboleslavská** (dva rodinné domy na periferii města) s 50 obyvateli.

¹⁰ Údaj z května 2016

¹¹ 44 osob je aktuálním stavem z května 2016

Mapa č. 1: Sociálně vyloučené lokality a lokality s vyšší mírou ohrožení vyloučením ve Varnsdorfu ¹²

1. Lokalita Pražská
2. Lokalita Kovářská
3. Ubytovna u Červeného kostela

¹² Květen 2016

Lokalita Kovářská

V případě sociálně vyloučené lokality Kovářská byla vytvořena obsáhlejší případová studie, a to hned z několika důvodů. Lokalita samotná je svým charakterem největší a zároveň vykazuje vůči zbylým lokalitám ve Varnsdorfu odlišné strategie a vzorce chování osob, které v ní bydlí. **Vykazuje i největší míru sociálního vyloučení.** Celkový počet obyvatel se dá odhadovat na 700 lidí, z toho je cca 240 dětí.

Schéma č. 1: Lokalita Kovářská

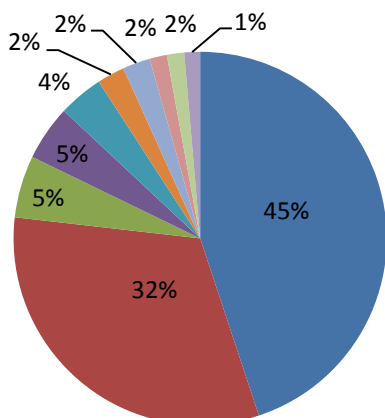
Historie vzniku lokality

Po Sametové revoluci byly původní dělnické malometrážní byty továrny Velveta a Elite vystavěné v roce 1975, dnes typově označované za byty startovací, bezplatně převedeny na město. Tehdejší vedení města byty nabídlo soukromým osobám k odkoupení. Ve velké většině však poté došlo ze strany nových vlastníků k přeprodání bytů dvěma osobám (pan PN a pan JP). Zájemci o tyto byty nabídli původním vlastníkům vyšší cenu za byt, než byla skutečná cena. „Nabídli jim dvojnásobek, oni jim ze začátku nabídli 100, když to stálo 60“ (domkařka). Tyto osoby jsou aktuálně na Kovářské vlastníky většiny bytů, **konkrétně PN 34 % a JP 21 % v rámci celé Kovářské.** Následující grafy ukazují vlastnickou strukturu domů na Kovářské.

Většinovými vlastníky bytů v modrém panelovém domě, tedy v domě čp. 2761, jsou pan JP (45 %) a PN (32 %). 5 % bytů v tomto domě má ve vlastnictví město Varnsdorf. Po 5 % bytů má v tomto domě i pan HM a BK. Zbytek bytů mají ve vlastnictví drobní vlastníci.

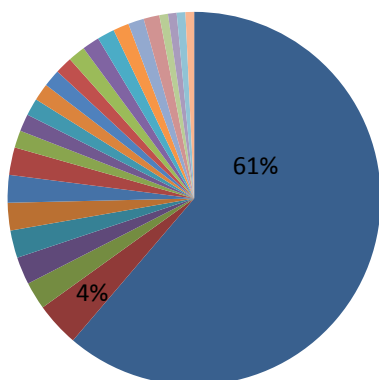

Vlastníci bytů Kovářská 2761

Oproti jiným panelovým domům na Kovářské je v případě zeleného panelového (čp. 2762) zajímavé, že v tomto domě nemá majoritní vlastník bytů na Kovářské JP žádné zastoupení. V celých 61 % pak vlastní byty v tomto domě druhý představitel neférových majitelů PN 4 % bytů má ve vlastnictví pan JJ a PB. I zde mají zbytek bytů ve vlastnictví drobní majitelé.

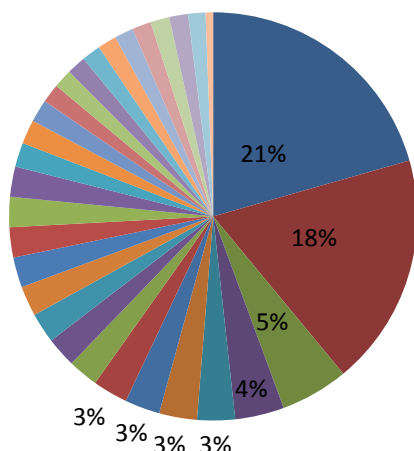
Vlastníci bytů Kovářská 2762

I v případě růžového panelového domu (čp. 2763) jsou dvěma hlavními vlastníky bytů pan PN (21 %) a JP (18 %). 5 % bytů má v tomto domě pan HM a 4 % pak pan BK. Zbytek bytů mají ve vlastnictví drobní vlastníci.

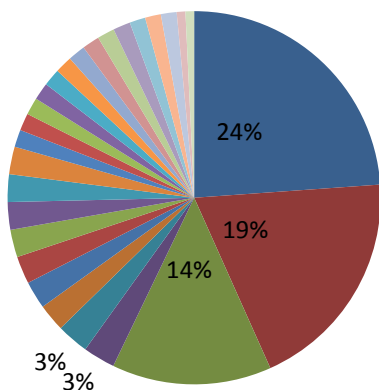

Vlastníci bytů Kovářská 2763

V případě oranžového panelového domu na Žitavské ulici (čp. 2764) vlastní pan PN 24 % všech bytů. Pan JP pak má bytů 19 % a výrazněji promlouvá do bytové struktury domu i pan BK. Zbytek bytů v tomto domě je pak rovnoměrně rozset mezi drobné majitele.

Vlastníci bytů Žitavská 2764

Druhá vlna odprodeje bytů těmito dvěma osobám (JP a PN) nastala po nastěhování několika problémových rodin. Poté se i další část starousedlíků rozhodla byty, i přes prvotní záměr na Kovářské “dožít”, odprodat. Dva většinou soukromí vlastníci bytů se začali po hromadném exodu lidí z varnsdorfských ubytoven v roce 2011 orientovat na ubytovávání sociálně slabých. Město aktuálně v této lokalitě disponuje 3 městskými byty, z nichž jeden je využíván pro administrativní účely a zázemí terénních hlídek.¹³

¹³ Situace ke konci května 2016

Život na Kovářské

Autorka textu pobývala na Kovářské 2 měsíce¹⁴. Za tu dobu se už z logiky věci neodhalí všechna úskalí a strategie života dané lokality. I přesto se ale realizovaný terénní výzkum dá považovat za validní pohled na život aktérů lokality. Radka Vepřková využila bydlení v městském bytě 1+1 na Kovářské čp. 2161, mezi zdejšími spíš přezdívaném „modrém“ paneláku. V Kovářské ulici se pak dá v této terminologii hovořit i o zeleném (čp. 2162), růžovém (čp. 2163) a oranžovém paneláku (čp. 2164).

Skladba obyvatel

Na Kovářské žije 700 lidí, z toho je cca 240 dětí. Ve svých výpovědích obyvatelé sami sebe označili za české Romy¹⁵. Pokud hovoříme o romství v askribovaném kontextu, Romů je na Kovářské cca 90 %. Signifikanční pro Romy na Kovářské je, že se často a striktně vymezují vůči Olachům, sami sebe pak označují za Rumungry¹⁶: *“...musí si manželku koupit, nutí ji krást, když jdou od sebe, taky musí platit, to není jako normálně, že se s někým začnete vídat“ (obyvatel Kovářské).* Olaši se na Kovářské vůbec neobjevují. V SRN jsou pak ve velké většině zastoupeni Sintové, ale ani ti na Kovářské nebydlí, byť by se tak mohlo díky blízkosti hranic se SRN očekávat. Kovářská je tak v tomto ohledu zcela homogenní, kdy všichni ti, co se za Romy považují, se deklarují jako Rumungři.

V případě věkových kohort se dá říci, že nejčastěji zastoupeným segmentem jsou občané v produktivním věku (16 - 60 let), a to v celých 55 %. Poměrně vysoké procento jsou děti do 15 let, 34 %. Zbytek kovářské populace tvoří lidé nad 61 let. Obyvatelé Kovářské se dále rekrutují z řad **starousedlíků**, ale i **nově příchozích**.

Starousedlíci

Jde o obyvatele, kteří získali byty od svých zaměstnavatelů (Velvety či Elity) ještě v době normalizace. Svě byty, na rozdíl od svých někdejších soupeřů, neopustili, a to z rozličných důvodů (nostalgie, nedostatek peněz či neprodejnost bytů). Velmi rádi vzpomínají na dobu, kdy jich bylo na sídlišti více. Zlomové roky 2011 / 2012 vnímají povětšinou jako začátek konce “staré Kovářské”. Z výpovědí je cítit ostentativní vymezení vůči zbylým obyvatelům sídliště. Ve sledované populaci se jejich počet dá odhadnout na 5 % ze všech obyvatelů lokality, nejvíce jich pak bydlí v tzv. růžovém paneláku. V tomto segmentu se dá vysledovat jev tzv. **sekundárního sociálního vyloučení**, neboť tito lidé ztrácejí, i kvůli pověsti sídliště, poslední kontakty s dalšími lidmi vně lokality. *“Syn mi sem nechce půjčovat vnučku, a já se mu nedívím.” (starousedlice, Kovářská).*

Fotografie č. 3: Album starousedlice, Kovářská, květen 2016. “Houbařím a zahradničím na své zahrádce, abych se tu z toho nezbláznila.”

¹⁴ 2 měsíce k datu 17.6. 2016. Byt bude pro účely terénního výzkumu využíván do 31.8.2016.

¹⁵ Jeden z příkladů deklarovaného Romství

¹⁶ Slovo Rumungro, kterým u nás Olaši označují prakticky všechny ostatní – neolašské Romy, (<https://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/pgps/ikvz/podkapitoly/d01kapitoly/16.pdf>)

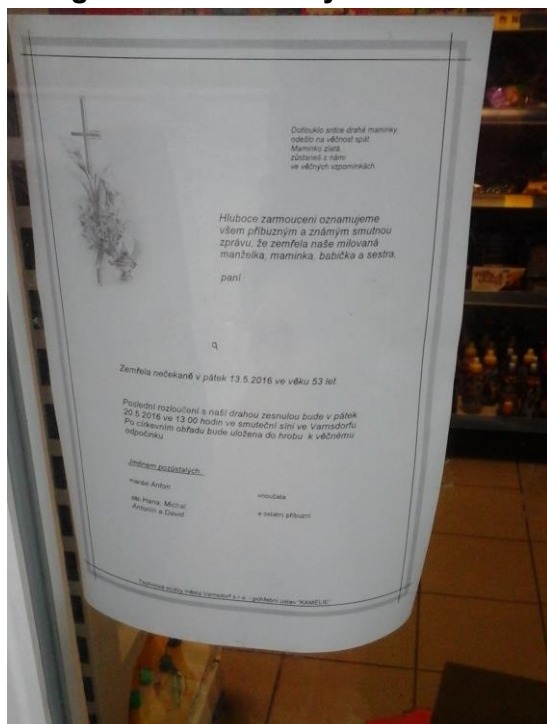

Starousedlíci lokality od roku 2011

Jde povětšinou o Romy, kteří na Kovářskou přišli po nepokojích v roce 2011. Prvními, kdo se na Kovářskou přestěhovali, byli lidé z ubytovny Lounská (původně bydlících ve Varnsdorfu v okolí ulice Bezručova). Další skupinou lidí byli osoby z ubytovny T. G. Masaryka (původní "Mandaváci"). Jde o varnsdorfské rodáky, kteří zde žijí celý svůj život a stěhují se pouze v rámci města. Ke starousedlíkům mají nejčastěji neutrální vztah, který rámuje společná averze vůči fluktuantům.

Fotografie č. 4: Parte vyvěšené na dveřích večerky na Kovářské

Fluktuanti

Jde o osoby, které bydlí na Kovářské povětšinou velmi krátkou dobu (průměrně 2 - 5 měsíců), a kteří se po nějakém čase stěhují na jiná místa Šluknovského výběžku (Rumburk, Krásná Lípa). Nejčastěji jde o Romy. Následkem časté frekvence stěhování trpí absencí vztahu k místu svého pobytu, Kovářská je jimi často pojímána pouze jako přestupní stanice. Větší anonymita zároveň přináší menší sociální kontrolu. Jejich situace je velmi složitá, neboť v novém prostředí postrádají tolik důležité sociální sítě, kteří na rozdíl od nich starousedlíci mají. Často jsou v těžké finanční tísní, protože stěhování s sebou nese velkou finanční zátěž.

Fotografie č. 5: Stěhování na Kovářské, duben 2016

Domkaři¹⁷

Domkaři mají postavené své vilové domy paralelně s dvěma panelovými domy na Kovářské, tzv. modrým a zeleným. Z nastalé situace jsou velmi frustrováni, nejvíce totiž pocítili snížení ceny nemovitostí oblasti Kovářské po roce 2011. Často si repetitivně stěžují na nepořádek a hluk *“Naše děti jdou spát, i přes ty zavřené okna, jsou prostě hlučný, mají otevřená okna a balkony, a v rámci toho, jak jsou hluční doma, tak to celý úplně zurčí. Když je hezky, vylezou ven, tak to je prostě hrozně náročný, tak se asi radši lidi odstěhovali.”* (domkařka). Vadí jim také neřešení situace ze strany bezpečnostních složek, kterým často volají. Mezi domkaři a obyvateli sídliště panuje nepřátelská atmosféra.

Fotografie č. 6: “Domkařské” domy na Kovářské

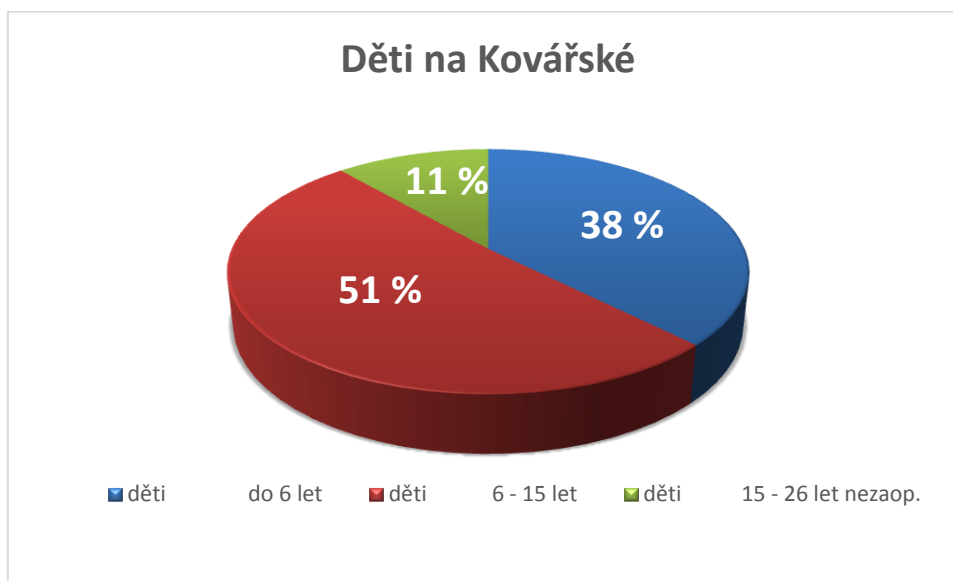
Děti na Kovářské

Jak již bylo napsáno, dětí je na Kovářské odhadem 240, což je 34 % obyvatel na Kovářské. Z grafu věkových kohort dětí na Kovářské je patrné, že nejvíce dětí patří do segmentu školního věku 6 - 15 let. Následují je předškoláci, těch je na Kovářské 38 %. V 11 % jsou také zastoupeny nezaopatřené osoby v rozmezí 15 - 26 let.

¹⁷ Domkaři nejsou zahrnuti v uváděném celkovém počtu obyvatel Kovářské, žijí totiž v těsné blízkosti sociálně vyloučené lokality. Přesto jsou významnými aktéry lokality.

Graf č. 1: Děti na Kovářské

V sousedství lokality Kovářská je mateřská školka, která není obyvateli lokality využívána. Mezi bariéry patří především finanční důvody. „K zápisu přijdou, ale když dostanou složenku, tak už nepřijdou. Není to pro ně prioritou. Školné neplatí, platí jen obědy, což je 500,-. Jak neumí hospodařit, tak na to nemají.“ (pracovnice školky). Ze strany obyvatelů lokality se pak hovoří i o občasném odmítnutí jejich dětí v případě „zápisu“ do tohoto zařízení.

V lokalitě bylo zřízeno v roce 2015 dětské hřiště, které je malými obyvateli hojně využíváno a je tak jasným pozitivním prvkem. Využití hřiště naráží ale i na určité bariéry. Jednou z nich je například nemožnost jeho využití v případě poledního klidu (12:00 - 13:30), neboť těsně sousedí s budovou školky, kam chodí děti po obědě spát. Prostor Kovářské ve svém středu disponuje i pískovištěm, které však v době výzkumu postrádalo písek.

Fotografie č. 7: Dětské hřiště na Kovářské

Alarmující je, že děti z lokality nemají prostor své vlastní realizace v případě špatného počasí. K setkávání a hrám tak využívají zcela nevyhovující prostory chodeb paneláků, které nevyhovují ani prostorově, ani hygienicky. Svou hrou ruší ostatní sousedy, kteří svou frustraci řeší přímo s nimi. Dochází tak často ke vzájemným slovním útokům. *„Na deset let bych vám pusy zalepila.“* (obyvatelka Kovářské).

V minulosti v modrém panelovém domě fungovala klubovna, která nároky pro hru dětí v případě špatného počasí splňovala. Klubovna však byla po čase majiteli zavřena a děti si tak v případě nečasu znovu nemají kde hrát. Ze strany komunity Kovářská je jasně komunikována potřebnost jistého zázemí pro děti a omladinu *„Do nějaké klubovny by chodily 100 %. Omladina i ti malí. Děti si hrajou na chodbách, chodili jsme na procházky, TV a DVD, venku byl pak klid. Pak nám to vytopili a museli jsme to vyklidit.“* (obyvatelka Kovářské).

Fotografie č. 8: Chodba na Kovářské, květen 2016

Všudypřítomná je jasná nuda až letargie dětí. Mají chuť tvořit a hrát si, bohužel není kde a s někým, kdo by to vedl. „*Fungoval tu taneční kroužek, vše jsme si platili sami, vyhráli jsme dokonce 1. místo v České Lípě, ta radost! Trénovali jsme ve sklepě, pak v největším bytě, pak i venku, museli skončit, došly finance.*“ (obyvatel Kovářské).

V místě fungovala i **sousedská školka**, která byla hojně využívána. „Školku“ řídila představitelka jedné zdejší velkorodiny a její provoz byl dotován svépomocně. Tento režim se však po čase stal neúnosným, a činnost sousedské školky tak byla pozastavena. Nicméně realizace této aktivity dokazuje možnou silnou aktivizaci členů obyvatel Kovářské, kterou by bylo skvělé využít.

Fotografie č. 9: Kovářská, březen 2016

Strategie sousedského soužití

Zajímavým fenoménem Kovářské je **mezigenerační vztah** starousedlíků, starších “domkařů” a malých dětí starousedlíků z roku 2011. Někteří senioři si děti tzv. “půjčují” a tráví s nimi čas. *“Musí teda přijít úplně čistá, ale pak vyrazíme třeba na procházku.”* (domkařka). Hlídkání dětí vyplňuje jak čas seniorů, tak i dětí samotných a je ve svém důsledku jedním z příkladů dobré praxe soužití v lokalitě.

Na Kovářské se dá vysledovat i další zajímavý jev “**druhů a družek odnaproti**”, Někteří obyvatelé si totiž nalézají přítele/přítelkyni v jiném panelovém domě než bydlí oni sami. *„Po obědě jdu za pánem do růžového, teď ještě spí po noční. Potkali jsme se tu před 3 lety.“* (starousedlice, Kovářská). Tento fenomén je formován především malometrážním charakterem bytů, *který nedovoluje důstojné sestěhování*. Má určité zákonitosti *“Máme smluvené znamení, že odhrnuté žaluzie znamenají, už můžu dorazit.”* (starousedlice z Kovářské).

Silná koheze skupiny a soužití na malém prostoru se projevuje i **sousedskou výpomocí**. Lidé si vzájemně činí obvyklé službičky (půjčování koření či mouky), ale neobvyklá není ani výpomoc v případě odpojení od elektřiny či vody.

Fotografie č. 10: Sousedská kooperace v případě odpojení od elektřiny jednoho z obyvatel

Vnímání lokality

Lokalita je ve městě pojímána jako problémová, místo se “špatnou pověstí”. „*Kdo skončí na Kovářské, už nemá kam jít*“. Realita však je jiná; rozbroje mezi lidmi, nepořádek a hluk způsobují z drtivé většiny maximálně 4 velkorodiny. Jejich vzájemné antipatie a letité spory jsou převažujícím zdrojem problémů v lokalitě. „*Ty kdyby se dostali ven, Kovářská by se uklidnila, jsou to tak 4 rodiny, které všichni znají.* (obyvatelka Kovářské). Rodiny pak hovoří o konkrétních panelových domech jako o „svých“. „*Každý se tak nějak zdržuje u toho svého, to je náš panelák.*“ (obyvatel Kovářské).

Lidé často vyjadřují přání z oblasti odejít, bohužel však nemají přílišné šance k získání jiné formy bydlení. V lokalitě je patrná vzájemná tenze, především mezi starousedlíky a nově příchozími obyvateli. I zde se vyskytuje narace, kdy se za **původce všech problémů** nejčastěji označují nově příchozí obyvatelé. „*A najednou šup, nahrnou se tam lidi z Chrastavy nebo Liberce.*“ S touto narací, často konotující s Romy, má Agentura zkušenost i v dalších lokalitách v jiných městech. „*Mandaváci, to jsou romské rodiny, co tu jsou zvyklé, jsou tu dlouho, s nimi problémy moc nejsou.*“ (obyvatelka Varnsdorfu). Tato představa je podpořena strachem z nově příchozích lidí, které neznají. Právě v jiných městech se po realizaci šetření nakonec ukazuje, že tato obecně sdílená představa značně zkresluje reálné dění. Jde totiž o logickou strategii obyvatelů sociálně vyloučené lokality, kdy se vina za vzniklé problémy jednoduše přenáší na “ty druhé”.

I na Kovářské tak bylo mezi výzkumné cíle šetření zahrnuto i zjištění reálné skutečnosti této, uvnitř komunity sdílené představy. Z dostupných dat, ale i z výpovědí respondentů více znalých problematiky skladby obyvatel sledované lokality, je zřejmé, že značnou převahu mají na Kovářské Romové, kteří se ve Varnsdorfu již narodili. Toto tvrzení podporují i data o trvalých bydlištích, která ukazují, že na Kovářské převažuje počet lidí s trvalým bydlištěm ve Varnsdorfu. Tento fakt podporuje i níže uvedený údaj o vnitřní a vnější migraci na Kovářské z dat získaných od matriky města. V nich se dá vysledovat, že jasně **převažuje počet lidí, kteří se stěhují jen a pouze v rámci města**. V rámci města se totiž v roce 2014 přistěhovalo z jiné části města na Kovářskou 191. Naopak z Kovářské se odstěhovalo 183 osob na jinou adresu ve městě. V roce 2015 pak na Kovářskou přišlo 146 obyvatel z jiné části města, a naopak do jiné části města odešlo 184 osob. **Počty lidí, kteří se stěhují z Kovářské do jiného města, jsou menší**. V roce 2014 se na Kovářskou přistěhovalo 97 lidí z jiného města a odstěhovalo 72, v roce 2015 na Kovářskou přišlo 95 lidí z jiného města a naopak 75 se do jiného města odstěhovalo.

Schéma č. 2: Migrace na Kovářské

Migrace 2014 Kovářská

Vnější migrace

+ 97 obyvatel

- 72 obyvatel

Vnitřní migrace v rámci města

+ 191 obyvatel

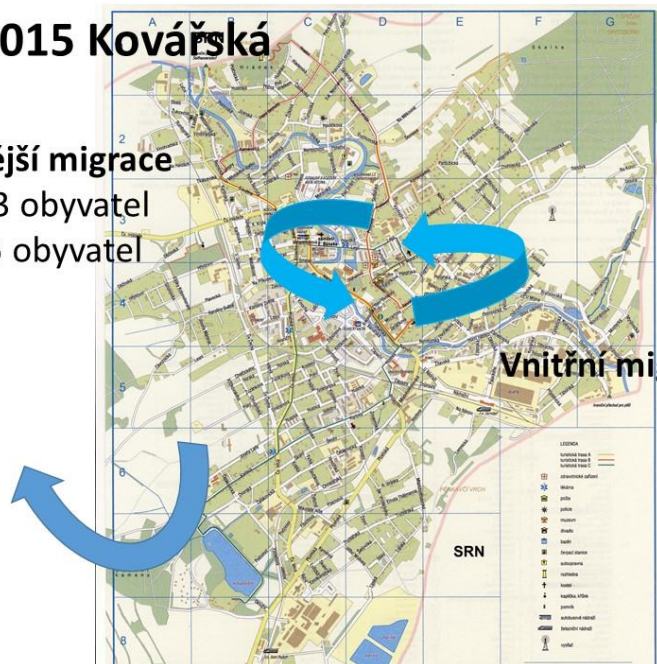
- 183 obyvatel

Migrace 2015 Kovářská

Vnější migrace

+ 93 obyvatel

- 75 obyvatel

Vnitřní migrace v rámci města

+ 146 obyvatel

- 184 obyvatel

Následující tabulky ještě konkrétněji cílí na počty osob na Kovářské v rámci tzv. **vnitřní a vnější migrace**, kdy nabízí pohled na tuto problematiku v rámci jednotlivých panelových domů lokality.

Tabulka č. 3: Migrace na Kovářskou z jiných obcí a z Kovářské do jiných obcí za rok 2014/2015

	Přihlášení z	Odhlášení do	Přihlášení z jiných	Odhlášení do
--	--------------	--------------	---------------------	--------------

	jiných obcí v roce 2014	jiných obcí v roce 2014	obcí v roce 2015	jiných obcí v roce 2015
Kovářská 2761	47	41	37	32
Kovářská 2762	15	13	12	16
Kovářská 2763	20	13	20	22
Žitavská 2764	15	5	24	5

Tabulka č. 4: Migrace na Kovářskou v rámci města Varnsdorf za rok 2014/2015

	Přihlášení v rámci Varnsdorfu v roce 2014	Odhlášení v rámci Varnsdorfu v roce 2014	Přihlášení v rámci Varnsdorfu v roce 2015	Odhlášení v rámci Varnsdorfu v roce 2015
Kovářská 2761	47	52	30	39
Kovářská 2762	46	36	44	59
Kovářská 2763	64	59	32	54
Žitavská 2764	34	36	40	32

Důvod setrvání v lokalitě

V rozhovorech s respondenty bylo předmětem šetření i důvod setrvání lidí v dané sociálně vyloučené lokalitě. Dotazované osoby nejčastěji uváděly jako důvod setrvání nějakou životní krizi (ztráta zaměstnání, alkoholismus, zadlužení či úmrtí někoho z blízkých).

Důvodem nemožnosti najít „cesty ven“ z lokality je dále uváděna chudoba respondentů či nemožnost získání městského bytu. „*Museli byste mít „čistou občanku“, jakmile je tam Kovářská, nemáte šanci.*“ (obyvatel Kovářské). V neposlední řadě je na Kovářské zastoupeno i velké procento osob, které se na Kovářské „narodily“, jde tedy o 2. generaci. Výzkum zaznamenal i recentní snahu některých rodin o návrat na ubytovnu T. G. Masaryka. To však z důvodu nevhodného prostředí této ubytovny pro rodiny s dětmi není možné.

Ubytovna Sport

V dohledné době ¹⁸ bude znovu otevřena ubytovna Sport ¹⁹ a dá se tak předpokládat nová migrační strategie obyvatel, především v rámci lokality Kovářská. Sport byl před svým uzavřením místem s absolutně nevyhovujícím místem pro bydlení. Na místě se koncentrovali lidé s různým patologickým chováním a celkově šlo o jedno z nejproblémovějších míst ve městě. Po uzavření Sportu se valná většina lidí přestěhovala na blízkou Kovářskou. I proto se Sport před svým otevřením stal předmětem vášnivých debat a diskuzí ve městě. Majitel situaci zmírnil prohlášením, že na Sportu bude striktně dodržován přísný ubytovací řád.

¹⁸ Situace v červnu 2016

¹⁹ Uzavřená po nepokojích v roce 2011, kdy byla častým cílem pochodů frustrovaného davu.

Fotografie č. 11: Zpráva o znovuotevření ubytovny Sport v jednom z květnových čísel Hlasu severu

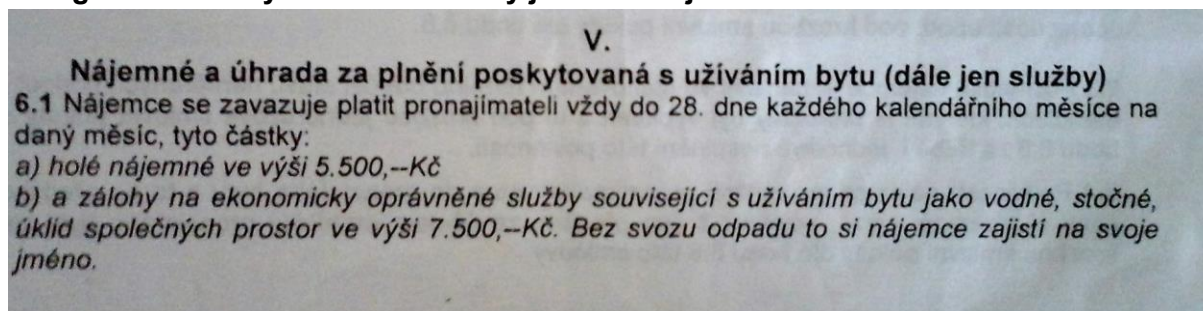

Neférové bydlení na Kovářské

Zmiňovaní většinoví majitelé bytů na Kovářské (pan JP a PN) čelí enormní kritice ze strany obyvatel pro své praktiky, které se dají mnohdy označit za neférové. Vstupní analýza tyto praktiky v čase terénního šetření potvrdila. Je nutné poznamenat, že nejde o individuální a občasné pochybení ze strany těchto majitelů. Jejich jednání má naopak jasné kontury tzv. obchodu s chudobou. Mezi časté jednání zmíněných majitelů bytů patří především předražené nájemné, nemožnost získání vyúčtování či účtování si neadekvátních poplatků za administrativní úkony.

Nejčastěji zmiňovanou praktikou jsou pak **neadekvátně vysoké nájemy** a poplatky za energie. Za byty 1+1 či 1kk lidé platí v průměru 12 000, což neodpovídá cenám průměrných nájmů ve Varnsdorfu jako takovém. „*Platíme 3 000 za vodu, jsme aktuálně 3 lidi na bytě. Každých 14 dnů, i častěji, si pán zapisuje stav vody. A pak ji stopnou. Studenou vodu!*“ (obyvatelka Kovářské). Předražené nájemné v lokalitě potvrzují i tzv. *mapy v místech obvyklého nájmu*. Z nich lze vyčíst, že se cena pronájmu ve Varnsdorfu obvykle pohybuje v rozmezí 48 až 52 korun za metr čtvereční. To znamená, že by nájemné v Kovářské mohlo být klidně poloviční.²⁰

Fotografie č. 12: Výňatek ze smlouvy jednoho nájemníka na Kovářské

Následující prostor analýzy je vyplněn případovou studií vzniklou z dat poskytnutých od místní pobočky ÚP. Ta blíže přibližuje životní situaci lidí z Varnsdorfu pobírajících sociální dávky. Komparovány byly vždy stejné životní situace, (v tomto případě vícečlenná rodina a jednotlivec pobírající sociální dávky). První porovnávaný segment bydlel na Kovářské, tedy na místě s relativně drahým bydlením, druhý segment byl vždy z jiné části města. Z údajů je patrné, kolik peněz je subjektům vypláceno v rámci tzv. odůvodněných nákladů na bydlení a sociálních dávek a s kolika penězi po odečtení těchto nákladů musí tyto rodiny vyžít.

²⁰ Zdroj www.cenovamapa.eu

Jednotlivec, na ÚP bez příjmu. Bydlí na adrese Kovářská 2762, Varnsdorf v bytě o velikosti 1+0 (25 m² – vlastník PN). Nájem 3.500 Kč, služby 3.900, elektřina 1.100 Kč CELKEM: 8.500 Kč	Jednotlivec zaměstnán (příjem kolem 4.000 Kč). Bydlí v Kmochově 2136 ve Varnsdorfu v bytě o velikosti 2+KK (46,90m² – vlastník město). Nájem 2.111 Kč, služby 1.970 Kč, elektřina 700 Kč. CELKEM: 4.781 Kč
Odůvodněné náklady na bydlení:	Odůvodněné náklady na bydlení:
Náklady na elektřinu vypočtené: 1 012,47 Kč	Náklady na elektřinu vypočtené: 1 012,47 Kč
Záloha na elektřinu: 1 100,- Kč	Záloha na elektřinu: 700,- Kč
Započtené náklady na elektřinu: 1 012,47 Kč	Záloha na elektřinu je menší než oprávněné náklady na elektřinu. Započítává se záloha na elektřinu.
Částka energie: +1 012,47 Kč	Započtené náklady na elektřinu: 700,- Kč
Částka služby: +3 900,- Kč	Částka energie: +700,- Kč
Částka nájemné: +2 000,- Kč	Částka služby: +1 970,- Kč
Přeplatky celkem: -0,- Kč	Částka nájemné: +2 111,- Kč
	Přeplatky celkem: -0,- Kč
Základ ONB celkem: 6 912,47 Kč	Základ ONB celkem: 4 781,- Kč
Dávky:	Dávky:
SSP Byd. – 3.973 Kč vyplaceno na účet 26.2.	SSP Byd. – 3.614 Kč vyplaceno na účet 8.2.,
HN PnŽ – 2.964 Kč 15.2 na složenku, DnB – 2.159 Kč vyplaceno 23.2.2016 složenkou	HN PnŽ – 1.458 Kč 12.2 na účet, DnB – nevzniká nárok
Rodina obdržela v únoru dávky ve výši 9.096 Kč, z toho náklady na bydlení 8.500 Kč. Součet vyplaceného doplatku a příspěvku na bydlení – 6.132 Kč.	Rodina obdržela v únoru dávky ve výši 5.072 Kč, z toho náklady na bydlení 4.781 Kč. Součet vyplaceného doplatku a příspěvku na bydlení – 3.614 Kč

Rodinu tvoří otec, matka + 6 dětí, paní na RP, pán v evidenci ÚP. Rodina bydlí na Kovářské 2762, v bytě o velikosti 1+1 (44m² – vlastník NP). Nájem: 6.000 Kč, služby 5.600 Kč, elektřina 1.800 Kč – CELKEM: 13.400 Kč	Rodinu tvoří otec, matka + 5 dětí, paní zaměstnána průměrný příjem 8.600 Kč, pán v evidenci uchazečů o zaměstnání, syn sankčně vyřazen z evidence uchazečů o zaměstnání. Rodina bydlí na ulici Kozlova 1287, v bytě o velikosti 1+3 (85 m² – vlastník JP). Nájem 5.580 Kč, služby 1.670 Kč, elektřina 2.980 Kč – CELKEM: 10.230 Kč
Odůvodněné náklady na bydlení:	Odůvodněné náklady na bydlení:
Náklady na elektřinu vypočtené: 1 012,47 Kč	Náklady na elektřinu vypočtené: 3 301,72 Kč
Záloha na elektřinu: 1 800,- Kč	Záloha na elektřinu: 2 980,- Kč
Započtené náklady na elektřinu: 1 012,47 Kč	Záloha na elektřinu je menší než oprávněné náklady na elektřinu. Započítává se záloha na elektřinu.
Částka energie: +1 012,47 Kč	Započtené náklady na elektřinu: 2 980,- Kč
Částka služby: +5 600,- Kč	Ostatní energie:
Částka nájemné: +2 751,56 Kč	Energie - tvrdé palivové dřevo pro vytápění, započítává se (vypočteno): 811,29 Kč
-----	Náklady na ostatní energie započtené (vypočteno): 811,29 Kč
Základ ONB celkem: 9 364,03 Kč	Částka energie: +3 791,29 Kč
	Částka služby: +1 670,- Kč
	Částka nájemné: +4 258,78 Kč
	Základ ONB celkem: 9 720,07 Kč
Dávky:	Dávky:
SSP PnD – 3.440 Kč vyplaceno na účet 8.2, Rod – 3.800 Kč vyplaceno na účet 8.2., Byd. – 7.643 Kč vyplaceno na složenku 9.2.	SSP PnD – 2.440 Kč, Byd. – 6.523 Kč Celkem: 8.963 Kč vyplaceno na složenku 9.2.
HN PnŽ – 5.552 Kč 5.2 na složenku a 6.690 Kč 22.2. stravenky (doplatek nevychází o 451 Kč)	HN PnŽ – 6.573 Kč 8.2 na složenku a 3.570 Kč 5.2. stravenky, DnB – 1.957 Kč vyplacen 23.2. složenkou
Rodina obdržela v únoru dávky ve výši 27.125 Kč, z toho platí náklady na bydlení 13.400 Kč.	Rodina obdržela v únoru dávky a příjem od zaměstnavatele ve výši 29.663 Kč, z toho platí náklady na bydlení 10.230 Kč. Součet vyplaceného doplatku a příspěvku na bydlení – 8.480 Kč.

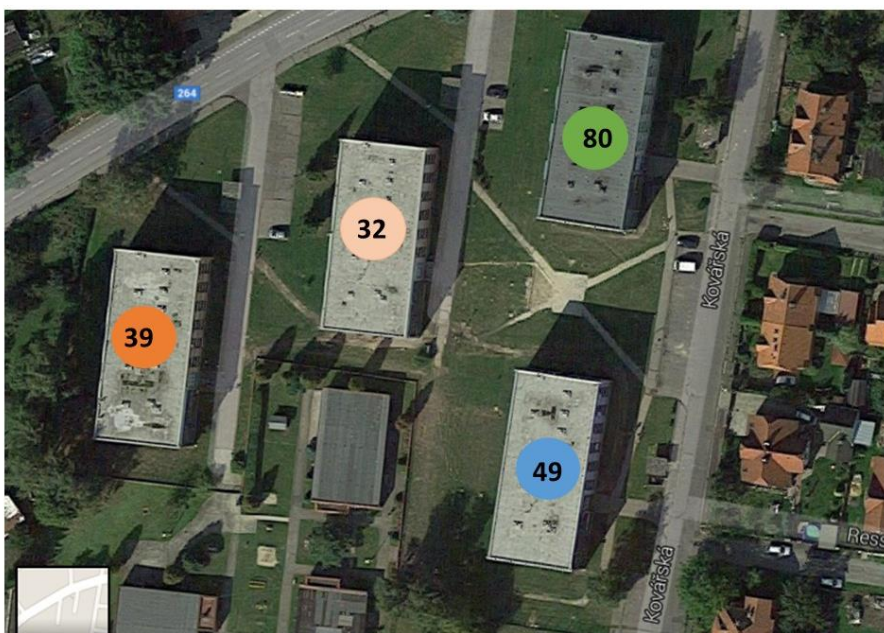

Z uvedených kazuistik je zřejmé, že bydlení na Kovářské stojí stát nepřiměřeně vysoké peníze formou doplateků na bydlení, přičemž současně vrhá obyvatele do větší chudoby, jelikož jim díky vysokým nájmům ze strany neférových majitelů bytů na Kovářské zbyde jen minimum peněz na další měsíční výdaje.

Zmínění vlastníci taktéž účtují nesmyslné poplatky za administrativní úkony. „*Když potřebuju ukázat kolik platím nájem na sociálce, účtuje si 400,- za vytvoření toho dokladu. To je pro mě rozpočet na týden pro děti*“. (obyvatelka Kovářské). Alarmující je i fakt, že lidem nevyúčtovávají přeplatky za energie, které si nechávají. „*Přeplatky si nechávaj, nechodí vyúčtování, ale když je nedoplatek, řeší se to hned*.“ (obyvatelka Kovářské) Jeden z majitelů se kvůli údajně vysoké spotřebě tepla a ne hospodárnému chování některých rodin rozhodl omezit i dodávku tepla a napojil dva domy na teplárnu Velveta, která dodává chladnější vodu. Respondenti ze dvou postižených domů potvrzují, že v zimě pociťují chlad a jsou díky tomu i častěji nemocní.

V případě dluhu některých nájemníků jim tito majitelé neváhají odpojit elektřinu. Výzkumnice však zaznamenala i situace, kdy majitelé svým dlužníkům odpojili teplou, ale i studenou vodu. Lidé kritizují i nerealizaci oprav, o které žádají. „*Uvidíme, co na to pan P. já vám to do Knihy oprav zanesu, ale jestli se to opraví, to opravdu nevím*.“ (Rozhovor obyvatelky Kovářské a údržbáře o požadované opravě sifonu).

Schéma 3: Počet obyvatel Kovářské, kteří využívají byty neférového majitele PN, květen 2016

Nepořádek

Společné prostory panelových domů jsou ve velmi neutěšeném stavu. Na chodbách sice funguje rozvrh pro úklidové práce, není však ideálně plněn, ať už z důvodu neochoty lidí (vzájemné soužití nepřátelských klanů), anebo nedostatku kvalitních čisticích prostředků. Na chodbách je odstaven nábytek, čůrají na něj psi, citelný je všudypřítomný zápach. Věc je o to tíživější, že jsou to právě chodby, které jsou často jedinou možností místa hraní dětí v případě špatného počasí. Situace je o to paradoxnější, že si majitelé účtují za úklid chodeb velké částky. „*Tak jsem se podívala na cenu za úklidové služby a myslela jsem, že mě trefí, 600 za rok! Za co?*“ (obyvatelka Kovářské)

Fotografie č. 13: Rozpis úklidu chodby, Kovářská, květen 2016

Kriminalita v oblasti

Kovářská oproti ostatním oblastem ve Varnsdorfu v případě výjezdů policejních hlídek výrazně nevyčnívá. Mezi nejčastější výjezdy policie do lokality patří podezření na trestné činy proti občanskému soužití způsobených nejčastěji alkoholem a drogami, majetkové přečiny a drobné přestupky obyvatel (odchyt zvířat či špatné parkování). V ojedinělých případech se řeší i podezření na spáchání trestného činu domácího násilí. Se sociálně vyloučenou lokalitou se pojí tzv. **špatná pověst**, a ta se odráží ve velmi nízkém subjektivním pocitu bezpečí obyvatel Varnsdorfu. „Občas se bojím k večeru jít do večerky, protože jdou za mnou a je to prostě nepříjemný, pokřikují a tak.“ (domkařka).

Samostatnou kapitolou je tzv. **kriminalita latentní**, která není z nejrůznějších důvodů na první pohled odhalitelná. V tomto případě jde o typ kriminality, která není předmětem trestního stíhání. Větší míra latence se předpokládá u domácího násilí, sexuálně motivovaných trestných činů mezi rodinnými příslušníky, u zneužívání dětí, drogové kriminality, organizovaného zločinu, hospodářské kriminality²¹. V případě Kovářské je nejčastějším důvodem neohlášené aktivity vykazující kriminální prvky silná sociální koheze uvnitř skupiny, ale i strach z reakce neférových majitelů a místních lichvářů. Z výzkumu jednoznačně vyplynulo, že i zde je latentní kriminalita přítomna. Mezi tuto činnost lze v případě lokality zařadit především lichvu, prostituci a drogovou kriminalitu.

Lichva

Lichva není na Kovářské jevem neobvyklým. Za svého pobytu výzkumnice zachytila několik náznaků a odkazů minimálně na dvě postavy Kovářské, které lichvu do určité míry vykonávají „*My ještě nebereme, máma si musela pučit od pana Č.*“ (dítě na Kovářské). Téma lichvy je velmi citlivé, a tak se o ní lidé zcela logicky bojí hovořit.

²¹ <http://www.fsps.muni.cz/inovace-SEBS-ASEBS/elearning/kriminologie/stav>

Prostituce

Jeden z informátorů v lokalitě vypočetl počet prostitutek bydlících v lokalitě na 30. Prostituce je něco, o čem se v lokalitě nemluví, a i ona má jasná pravidla. „*Přijede Němec, zatroubí, z baráku vyběhne holka, naskočí mu do auta a jedou pryč.*“ (domkař). Lidé, kteří tuto činnost provozují, jsou nejčastěji napojeni na určité patologické jednání, buď berou tvrdé drogy, anebo hrají na automatech. Je na místě poznamenat, že prostituce je rozšířena i v jiných částech města (například ulice Karlínská) a není tak specifickým pouze lokality Kovářská. Nejčastějšími klienty jsou Němci jezdící do příhraničního města pouze z důvodu sexuálního turismu.

Drogy na Kovářské

Mezi drogy užívané na Kovářské patří cigarety, alkohol, marihuana a pervitin. Cena za dávku pervitinu se v místě pohybuje kolem 70 Kč, a je tak na republikové poměry velmi nízká. I marihuana je nakupována, cena se pohybuje kolem 100,- Kč za gram. Je kouřena především na chodbách domů, tam kde není umístěn kamerový systém. Mezi uživateli drog jsou především mladí lidé do 25 let. Někteří respondenti zmiňují alespoň 30 lidí, kteří jsou v lokalitě na tvrdých drogách, ovšem je nutné poznamenat, že se tento jev nevyskytuje jen a pouze na Kovářské, je totiž problémem v celém Varnsdorfu.

Lokalita Pražská

Lokalitu, kterou místní přezdívali U Peršinku, tvoří jeden panelový dům se dvěma vchody. Dům byl donedávna vnímán jako běžný objekt, který však postupně získává znaky sociálně vyloučené lokality. Důvodem je orientace pronajímatelů na sociálně slabé. Přesto je z pohledu obyvatel města pojímán jako bezproblémový. „*Majitel po nich šlape, takže tam žádný problém není.*“ (informátor z lokality). Jak již bylo zmíněno, obyvateli této lokality jsou nejčastěji sociálně slabé rodiny a je vnímána jako lokalita neproblémová. Nejčastějšími potřebami lidí v této lokalitě je nemožnost získání práce („*Tady ve městě se nedá sehnat stálá práce obyvatel Pražské*“) a dluhy.

Celkový počet obyvatel této lokality se pohybuje kolem 100 osob, z toho je 21 dětí. Indikátory sociálního vyloučení (dávky v hmotné nouzi, nezaměstnanost) jsou vůči zbytku města ve výraznějším zastoupení, přesto se lokalita ještě 100 % nedá označit jako sociálně vyloučená. Vhodnějším termínem je v tomto směru použití termínu *lokalita se zvýšenou koncentrací osob ohrožených sociálním vyloučením* nebo *lokalita ohrožená sociálním vyloučením*.

Fotografie č. 14: Lokalita Pražská, duben 2016

Ubytovna U Červeného kostela

Ubytovnu uvedlo město do provozu v roce 2001 a od počátku sloužila jako řešení bytové situace sociálně slabých obyvatel. Po protiromských pochodech, které byly cíleny i na ní, se však do určité míry vylidnila. Celkový počet obyvatel lokality byl ke květnu 2016 44 lidí. Nejčastěji jde o lidi propuštěné z výkonu trestu a lidi, kteří se navrátili z ciziny. V ubytovně sídlí i Centrum sociálních služeb, včetně nízkoprahového centra Modrý kámen.

Pokoje ubytoven jsou zcela nevyhovující pro rodiny s dětmi, záchody a kuchyň jsou pouze na chodbě. *“Chybí finance, chybí postele, prostředí je hnusný, šeredný. Je to neútný. Chybí záchody.”* (informátor z lokality). Přesto byly v květnu 2016 zaznamenány tendence od obyvatel Kovářské se na ubytovnu u Červeného kostela znovu vrátit, a to především z důvodu neustále se zvyšujícího nájemného. Navrácení na ubytovnu však pro rodiny není vhodné, ubytování celých rodin pak saturuje znovuotevřená ubytovna Sport.

Fotografie č. 15: Lokalita Ubytovna u Červeného kostela, duben 2016

Lokalita Hrnčířská

Tato lokalita ohrožená sociálním vyloučením je situovaná do dvou nižších panelových domů, ve kterých bydlí cca 140 lidí. V porovnání se zbylými geografickými částmi města vykazuje zvýšenou distribuci sociálních dávek. V lokalitě žijí především lidé ohrožení chudobou, Romové a matky samoživitelky. Obyvateli města není vnímána jako problémová, ale nejde taky o nikterak atraktivní část města.

Mikrolokalita Mladoboleslavská

Ve 2 domech na této ulici dlouhodobě sídlí romské velkorodiny. Domy si aktuální majitelé odkoupili v době privatizace. Stěhování lidí v této mikrolokalitě je rapidní a celkový počet obyvatel lokality se odhaduje ke květnu 2016 na 50 osob²². *“Tady to je těsně před zřícením, doted’ nechápu, jak tam můžou bydlet. Svýho času jsme tam udělali brigády, víc než 11 tam být nemůže.”* (informátor z lokality). Indikátory sociálního vyloučení (např. dávky hmotné nouze či nezaměstnanost) se v mikrolokalitách vyskytují, ovšem nejde o nijak kritické hodnoty.

²² Údaj k 4.5.2016

Fotografie č. 16: Dům č. 1 obývaný varnsdorfskou velkorodinou na Mladoboleslavské

Fotografie č. 17: Dům č. 2 obývaný varnsdorfskou velkorodina na Mladoboleslavské

Bydlení

Tato kapitola popisuje negativní vliv nevhodného bydlení na jiné oblasti života, genezi současného stavu v oblasti bydlení ve Varnsdorfu, popisuje městský bytový fond a pravidla o pronájmech městských bytů. Nabízí i pohled na volný realitní trh.

Negativní vliv nevhodného bydlení na jiné oblasti života

Na tomto místě je nutné vydefinovat negativní jevy, které z bydlení ve ztížených podmínkách a s vyšší koncentrací sociálně vyloučených obyvatel plynou. Jedna část těchto obtíží souvisí s nedostatečným prostorem v bytech či v případě ubytovny u Červeného kostela v tzv. buňkách. Takové prostředí je velmi nevhodné pro vývoj dětí, což koneckonců reflektovali i samotní respondenti. Děti nemají svůj prostor a klid pro učení a koníčky. Absence soukromí, v případě ubytovny umocněná ještě společnými záchody či kuchyní, se pak logicky podepisuje i na dospělých, což může vést až k rozpadu rodiny. Podobně fatální následky může mít neustálá nejistota v oblasti bydlení a marné pokusy o řešení situace.

Větší koncentrace osob sociálně vyloučených mívá za následek větší koncentraci nežádoucích jevů. Sociálně patologické chování působí na okolí rušivě a může způsobovat například horší výkony v práci. Prostředí, v němž žije hodně lidí, kteří v nějakém smyslu v životě neuspěli, má nutně vliv i na psychiku člověka. Někteří lidé to řeší minimální interakcí s okolím až izolací. *“Já se s nikým odsud nestýkám, nemám to zapotřebí, jsem radši doma.”* (obyvatel Kovářské).

Zhoršené bytové podmínky mají pochopitelně vliv také na zdraví lidí, například vlhkost a plíseň či nedostatek teplé vody může mít za následek častější nemoci u dětí, v důsledku tedy více absencí ve škole a zhoršování prospěchu. Téměř v každé rodině, se kterou výzkumnice hovořila, byl někdo, kdo prodělal infarkt. Velkým problémem je i občasná přítomnost štěrnic či švábů. Kousnutí štěrnice je nejen bolestivé a nepříjemné, ale také oběť poznamenává na první pohled viditelnými boláky, které bývají rozpoznány okolím.

Fotografie č. 18: Švábi na Kovářské, duben 2016

Fotografie č. 19: Myš chycená při úklidu na Kovářské, květen 2016

V neposlední řadě je stigmatizující už samo bydlení na ubytovně či jiné „špatné adrese“. Lidé zvnějšku mohou mít na dané lokality negativní názor (byť s nimi třeba nemají osobní zkušenost) a pohlížet na její obyvatele s předsudky. Po řadě setkání s takovým postojem, ať už ve škole, na úřadě, v zaměstnání, při hledání práce či bydlení, ale i v osobním kontaktu, ztrácejí lidé sebevědomí a energii svou situaci řešit.

Fotografie č. 20: Inzerát v supermarketu apriori odmítající bydlení na „špatné adrese“

PROSÍME ODSTRANIT VŠECH KARTY Z NÁSTĚNNÝCH IMNED. JAKMIL SE SPLNÍ
VÁŠE PŘÁNÍ. PO 4 TYDNECH OD VYVĚŠENÍ BUDE KARTA ODSTRANĚNA

LA KOUPÍM / PRODÁM

063041 JMÉNO: ADRESA:
TEL.: JMÉNO: 02 CV DATUM: 15. 1. 2016
63 041
063041
063041 KOUPIM GARSONKU
V OSOBNÍM VLASTNICTVÍ
063041 (V LOKALITĚ ŽITAVSKÁ UL.
063041 NE)

VZR
POK
DA
Jméno:
Tel.:
Prosíme odstr
z nástěny dle

Městský bytový fond

Ve Varnsdorfu bylo v r. 2011 na základě Sčítání lidu, domů a bytů zjištěno, že se ve městě nachází celkem 6 252 bytů. Z toho je převážná většina (65,5 %) bytů ve vlastním domě, v osobním nebo družstevním vlastnictví. Přes 23,5 % byla bytů nájemních. Jednou z variant bydlení jsou ve Varnsdorfu i městské byty, tedy byty ve vlastnictví města. Město Varnsdorf disponuje aktuálně 496 byty²³. Nejčastěji se mezi druhy bytů vyskytují tzv. malometrážní byty v zastoupení 1+1. Četně zastoupení jsou ale i byty s dispozicí 3+1. Město Varnsdorf spravuje celkem 78 bytů zvláštního určení. Jde o byty v ulici Lesní, Nemocniční a Kostelní.

²³ Údaj z dubna 2016

Tabulka č. 5: Městské byty

Název ulice	ČP	Počet bytů
Edisonova	2739	71
Křížíkova	2740	71
Křížíkova	2741	71
Kmochova	3023	59
K. Světlé	3014	59
Lesní	2970	75
Nemocniční	3321	32
Nemocniční	3307	40
Legií	1954	13
Kovářská	2761	3
Kostelní	3300	2

Pravidla o pronájmu obecních bytů

Podmínkou zařazení uchazeče o městský byt je vyplnění příslušného formuláře a podání na příslušném odboru MěÚ. V případě, že žádost nemá formálních nedostatků, je zařazena do seznamu žadatelů. Materiál, který mnohdy čítá 7 - 10 stránek, je postoupen bytové komisi, ve které jsou i 2 sociální pracovníce, které mnohdy znají sociální situaci žadatelů. Tento orgán má doporučující roli. Konečné rozhodnutí je pak na radě města.

Pro získání bytu musí žadatel dále splnit několik dalších kritérií, kromě podání žádosti samotné je to i bezdlužnost (sledují se veškeré dluhy, i „na popelnicích“, pokutách a nájemném). Podmínkou je dále i složení kauce (většinou v rozsahu dvou nájmů) a 2 aktualizace žádosti o byt. V případě kauce je v některých situacích využíván institut finanční pomoci ze strany Úřadu práce (tzv. MOP). V minulosti byl podmínkou i trvalý pobyt ve městě, tato podmínka však byla zrušena.

Bariéry získání městských bytů

Bariérou získání městského bytu je především zadluženost žadatele a jeho status v případě zaměstnanosti „*Pronajímají se byty lidem, kteří nedluží, musí být záruka placení nájmu, chceme, aby lidé nebyli rušení ostatními nájemníky.*“ Městské byty jsou nejčastěji pronajímány v tzv. zájmu města. Nejčastěji jsou to lidé z profesí, které jsou ve Varnsdorfu potřebné (učitelům, doktorům).

Zadluženost nájemníků patří do gesce společnost Regia a.s. (rovněž správa městských bytů, společnost je 100% vlastněna městem). Ta hlídá nedoplatky, řeší věci úřední cestou a vyjednává s klienty podobu splátkových kalendářů. Regia se dle svých slov vždy na splácení snaží dohodnout ku prospěchu všech aktérů „*Repetitivní neplatič, dnes s přítelkyní v komerčním pronájmu, město mu vyšlo vstříc, měl historii, bydlel u nádraží, město vlastnilo osmibytovky, tam bydlel, udělala tam dluh, barák se prodal, byl žalovaný, od exekutorky začaly chodit peníze, on ten dluh splácel, naskočilo mu obrovské penále, když viděli, že se snaží, všechno, už nebazírovali, že neplatí poplatek, ale hlavní dluh splatil, takže mu prostě byt dali.*“ (pracovnice MěÚ).

Délka smluv je většinou sjednávána na rok, ale v určitých případech jsou vytvářeny na dobu kratší. V těchto případech jde o tzv. *bydlení na zkoušku*, tedy bydlení někoho, kdo teprve musí potvrdit svou spolehlivost. V případě městských bytů se povětšinou sjednává čas na dobu určitou.

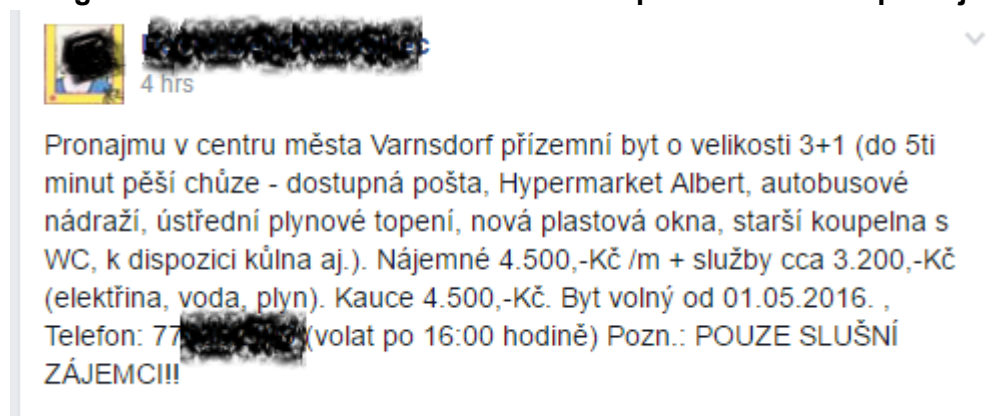
Ze strany města je kvitována možnost výpovědi z bytu bez rozhodnutí soudu dle nového občanského zákoníku. Eliminoval se tím nárůst dluhů do astronomických sum. Byty se dříve rozdělovaly na dvě kategorie (byty se sníženou kvalitou a byty běžné), ale tato kategorizace se již oficiálně nepoužívá. Zvykově je však zřejmé, že se kategorizace bytů stále ve Varnsdorfu v praxi používá (lepší *jako služební a horší jako sociální pro „hodné chudé“*).

Realitní trh

Analýza varnsdorfského realitního trhu pak poukázala na to, že je sociálně vyloučená lokalita Kovářská skutečně pojímána jako „špatná adresa“. V inzerátech se často vykazuje jasné vymezení proti nabídce a využití bytů v této oblasti. V případě inzerátů vně sociálně vyloučených lokalit se vyskytují často termíny jako „slušní a vážní zájemci“, což může (a nemusí) souviset se špatnou zkušeností pronajímatelů bytů lidem ze SVL, ale také apriorním odmítnutím lidí z těchto lokalit. Je tak nasnadě se domnívat, že lidé, kteří bydlí ve sledovaných lokalitách, mají ztížené podmínky na realitním trhu města.

Fotografie č. 21 : Inzerát na facebookové skupině Varnsdorf o pronájmu bytu

Lokalita Kovářská pak žije velmi specifickým realitním životem. Reklama na byty se tu a tam vyskytuje na některých balkónech v lokalitě, ale i na jiných částech města (například u domů na vlakovém nádraží).

Fotografie č. 22: Inzerát na balkóně jednoho z neférových vlastníků na Kovářské

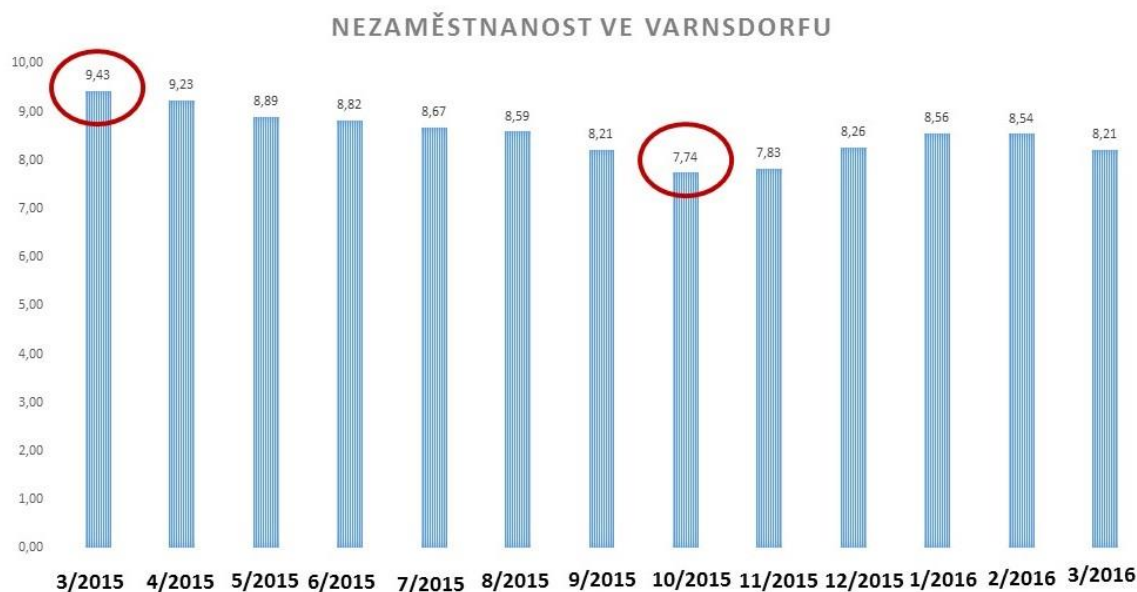
Pronajímatelé využívají taktéž možnosti letákové propagace, ty jsou šířeny v dalších městech Šluknovského výběžku i jinde. „Nárazové, najednou šup, Liberecko, Chrastava, asi si udělali kluci vejlet, naverbovali další“. (pracovnice MěÚ). V neposlední řadě pak mezi lidmi funguje i osobní doporučení těchto adres, kdy si lidé mezi sebou jednoduše o této možnosti řeknou.

Zaměstnanost

Podíl nezaměstnaných osob dosahoval ve Varnsdorfu v březnu 2016 8,21 %, oproti celé České republice je zde nezaměstnanost vyšší o více jak 2 %. ²⁴ Vyjádříme-li situaci v absolutních číslech, šlo o 891 osob, z toho byla více jak polovina mužů. **Alarmující je vysoký počet dlouhodobě nezaměstnaných, v evidenci se jedná o 43 %.** Třetina nezaměstnaných jsou osoby ve věkovém segmentu 50+, 15 % jsou pak lidé mladší 25 let.

Graf č. 2: Vývoj nezaměstnanosti ve Varnsdorfu

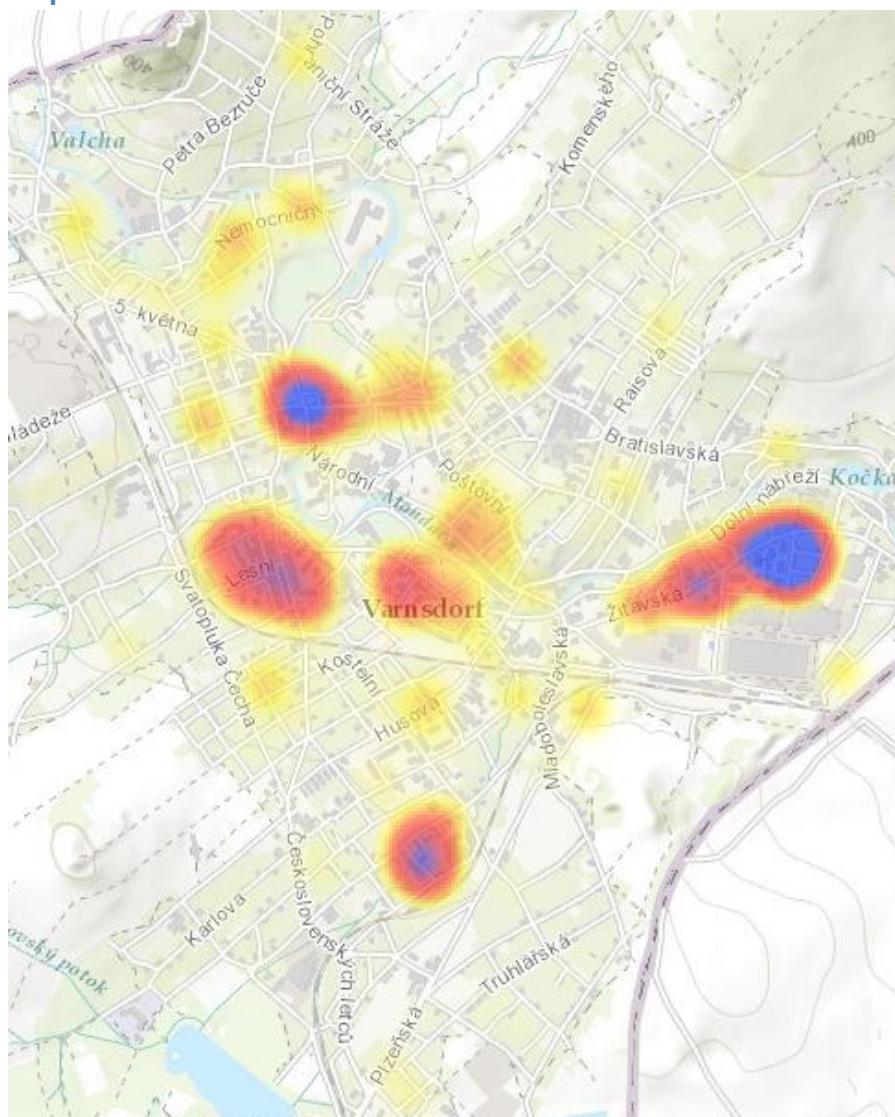

I v případě nezaměstnanosti byla vytvořena tzv. **tepelná mapa**, a to za účelem vyjádření míry koncentrace nezaměstnaných na konkrétní oblasti města. Čísla byla vygenerována krajským ÚP, z mapy je patrné, že nejvyšší počet nezaměstnaných se nachází na Kovářské, ale i v Hrnčířské a Lesní ulici (domy s pečovatelskou službou). Jev je ve větší míře zastoupen například i v ulici Legií a Karolíny Světlé.

²⁴ Míra nezaměstnanosti v České republice za březen 2016 dosahovala 6,1 %. Zdroj ČSÚ.

Mapa č. 2: dlouhodobá nezaměstnanost ve Varnsdorfu - situace v březnu 2016

Pod drobnohledem se ocitly sledované sociálně vyloučené lokality. Největší sociálně vyloučená lokalita Kovářská je také s místem největšího výskytu nezaměstnaných.

Počet nezaměstnaných na Kovářské představuje 15 % z celého Varnsdorfu. Zbylé sociálně vyloučené lokality se vyznačují mírným nadprůměrem oproti ostatním částem města. Zaměstnanci ÚP dále potvrzují, že v sociálně vyloučených lokalitách není oproti jiným částem města rapidnější počet soudně nařízených exekucí. Mezi příležitosti města na poli zaměstnanosti patří nejen získání ceny Města s nejlepší možností rozvoje průmyslu, ale i vznik školy pro své zaměstnance firmy TOS. Varnsdorf aktuálně nedisponuje možností dostupného zaměstnávání. Díky své poddimenzovanosti Úřad práce nenaplňuje ani poradenskou činnost či bilanční diagnostiku. Mezi další bariéry získávání práce lidé nejčastěji uváděli nízký počet nabídek, neatraktivitu nabízených pozic, ale i jejich celkovou zadluženost. Někteří respondenti uváděli i nemožnost najít zaměstnání kvůli barvě své kůže. *“V telefonu Vám řeknou, přijďte, ale jak přijdete na vrátnici, už vám řeknou, že je místo obsazeno.”* (obyvatelka Pražské). Mezi bariéry patří pak i dojíždění do práce.

Tabulka č. 6: Nezaměstnanost ve vytipovaných lokalitách

Lokalita

Počet nezaměstnaných	
Kovářská	120
Legií	31
Hrnčířská	30
Ubytovna TGM	16
Pražská	16
Lesní	14

Celkově je v sociálně vyloučených lokalitách cca 156 nezaměstnaných osob ²⁵. Vysoké je procento osob, které jsou v evidenci více jak rok (nad 50 % nezaměstnaných), z toho jsou naprostou většinou lidé, kteří žijí na Kovářské. Nevětším extrémem je člověk, který je v evidenci ÚP 7 397 dnů. Lidé z Kovářské, kteří jsou vedeni v evidenci ÚP, v ní průměrně tráví 824 dnů.

Tabulka č. 7: Osoby v Evidenci uchazečů o zaměstnání (ÚP, březen 2016)

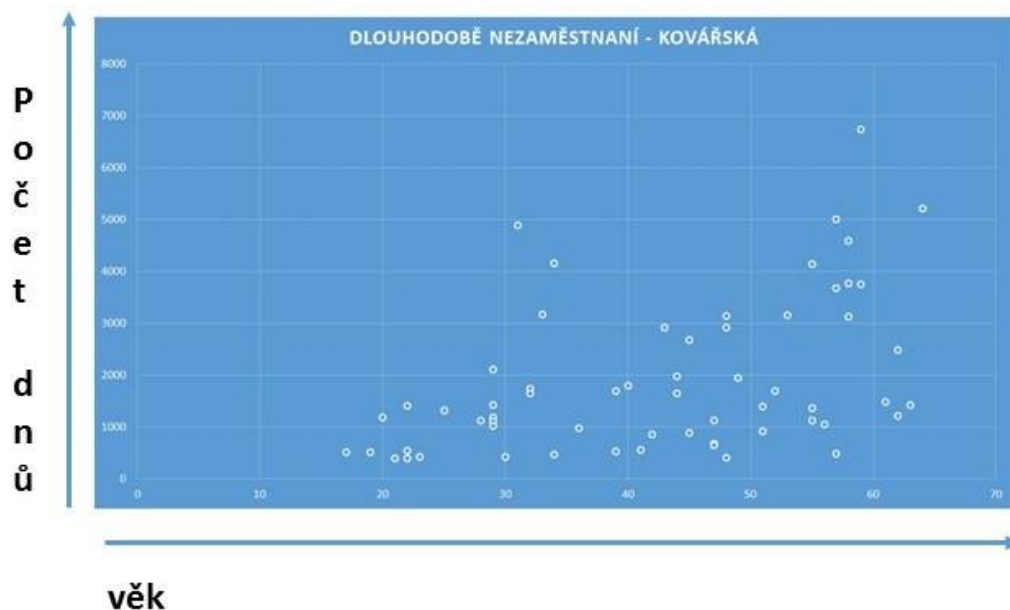
Lokalita	Počet osob v Evidenci ÚP k březnu 2016	Počet osob v Evidenci ÚP déle než 1 rok
Č. 1	1	1
Č. 2	1	1
Č. 3	1	1
Č. 4	1	1
Č. 5	1	1
Č. 6	1	1
Č. 7	1	1
Č. 8	1	1
Č. 9	1	1
Č. 10	1	1
Č. 11	1	1
Č. 12	1	1
Č. 13	1	1
Č. 14	1	1
Č. 15	1	1
Č. 16	1	1
Č. 17	1	1
Č. 18	1	1
Č. 19	1	1
Č. 20	1	1
Č. 21	1	1
Č. 22	1	1
Č. 23	1	1
Č. 24	1	1
Č. 25	1	1
Č. 26	1	1
Č. 27	1	1
Č. 28	1	1
Č. 29	1	1
Č. 30	1	1
Č. 31	1	1
Č. 32	1	1
Č. 33	1	1
Č. 34	1	1
Č. 35	1	1
Č. 36	1	1
Č. 37	1	1
Č. 38	1	1
Č. 39	1	1
Č. 40	1	1
Č. 41	1	1
Č. 42	1	1
Č. 43	1	1
Č. 44	1	1
Č. 45	1	1
Č. 46	1	1
Č. 47	1	1
Č. 48	1	1
Č. 49	1	1
Č. 50	1	1
Č. 51	1	1
Č. 52	1	1
Č. 53	1	1
Č. 54	1	1
Č. 55	1	1
Č. 56	1	1
Č. 57	1	1
Č. 58	1	1
Č. 59	1	1
Č. 60	1	1
Č. 61	1	1
Č. 62	1	1
Č. 63	1	1
Č. 64	1	1
Č. 65	1	1
Č. 66	1	1
Č. 67	1	1
Č. 68	1	1
Č. 69	1	1
Č. 70	1	1
Č. 71	1	1
Č. 72	1	1
Č. 73	1	1
Č. 74	1	1
Č. 75	1	1
Č. 76	1	1
Č. 77	1	1
Č. 78	1	1
Č. 79	1	1
Č. 80	1	1
Č. 81	1	1
Č. 82	1	1
Č. 83	1	1
Č. 84	1	1
Č. 85	1	1
Č. 86	1	1
Č. 87	1	1
Č. 88	1	1
Č. 89	1	1
Č. 90	1	1
Č. 91	1	1
Č. 92	1	1
Č. 93	1	1
Č. 94	1	1
Č. 95	1	1
Č. 96	1	1
Č. 97	1	1
Č. 98	1	1
Č. 99	1	1
Č. 100	1	1

Celkem	140	71
Kovářská	120	61
Lokalita Pražská	16	8
Mladoboleslavská	4	2
Pražská	16	8
Lesní	14	7

Schéma dlouhodobě nezaměstnaných na Kovářské ukazuje, že valná většina těchto osob se nachází v nižších hodnotách dlouhodobé nezaměstnanosti, kdy průměrnou hodnotou tohoto jevu je **2,3 roku**. Zajímavým číslem analýzy nezaměstnanosti na Kovářské je podíl nezaměstnaných, přesněji řečeno lidí vedených v evidenci ÚP, vůči zbytku obyvatel této lokality. Ten tvoří **30 %** obyvatel lokality.

Schéma č. 5: Dlouhodobě nezaměstnaní na Kovářské

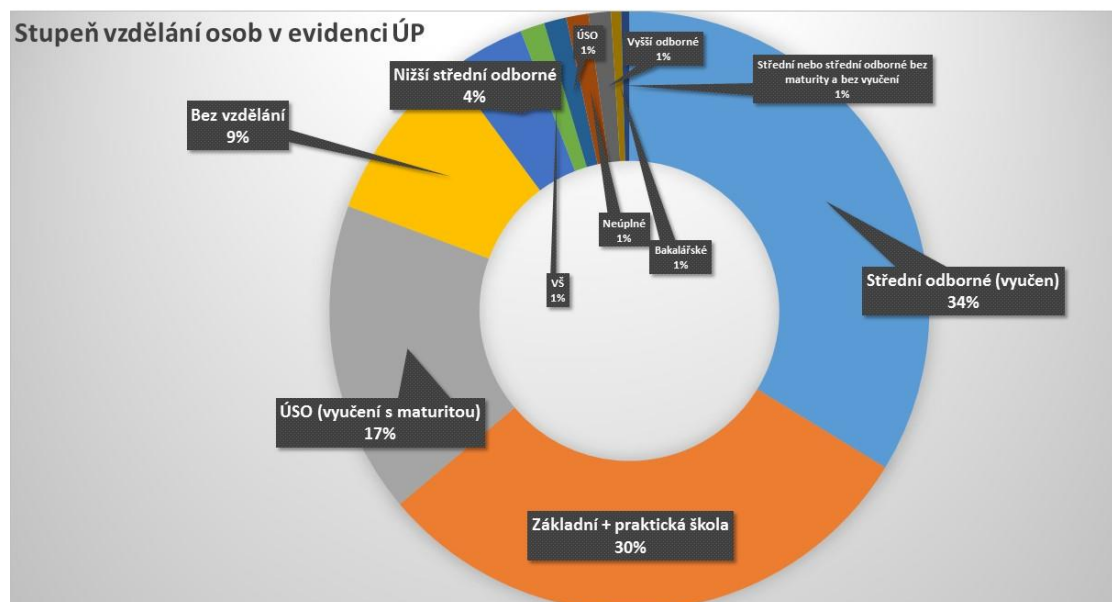
²⁵ Údaj ke květnu 2016

Vzdělání nezaměstnaných

Osoby, které jsou ve Varnsdorfu v evidenci Úřadu práce, mají nejčastěji střední odborné vzdělání (34 %) a základní a praktické vzdělání (30 % osob v evidenci). Dalším vzdělanostním segmentem jsou lidé vyučení s maturitou (17 %) a lidé bez vzdělání (9 %).

Graf č. 3: Stupeň vzdělání osob v evidenci ÚP ve Varnsdorfu

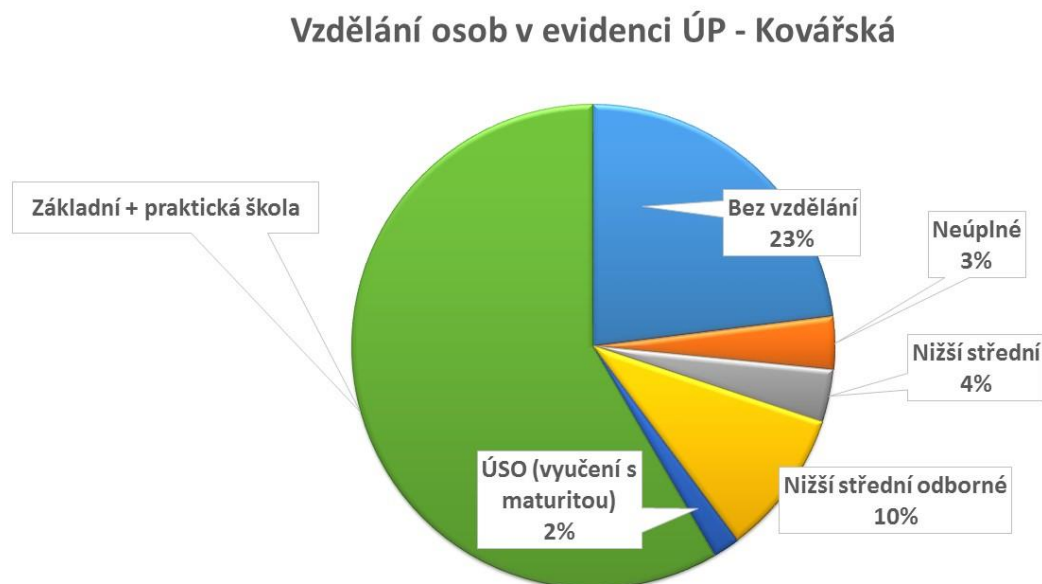

Osoby, které bydlí na Kovářské a jsou v evidenci Úřadu práce, mají nejčastěji základní a praktické vzdělání (téměř 60 % osob). Druhým největším vzdělanostním segmentem jsou lidé bez vzdělání. Lidé s nižším středním vzděláním jsou v tomto segmentu zastoupeny u 10 % obyvatel Kovářské. Oproti zbytku

Varnsdorfu jsou na Kovářské zastoupeni ve větší míře lidé s nižším stupněm vzdělání, výjimkou nejsou ani lidé bez vzdělání.

Graf č. 4: Vzdělání osob v evidenci ÚP - Kovářská

Nabídka míst

V květnu 2016 se ve Varnsdorfu a dále v dojezdnosti hromadné dopravy do 20 minut od města nacházelo 154 volných míst pro lidi se základním vzděláním a 101 pro vyučené. Mezi hlavními zaměstnavateli nízkokvalifikovaných pracovníků patří například Technické služby města Varnsdorf, Helix (potravinářské zpracování hlemýžďů) a Lukram v Dolním Podluží (výroba kabelových svazků). Mezi další potenciální zaměstnavatele pro cílovou skupinu lidí ze sociálně vyloučených lokalit patří společnost TOS (výrobce horizontálních frézovacích a vyvrtávacích strojů), Velveta (výrobce sametu, dytýny, manšestru a bavlněných tkanin), K W L, s.r.o. (výroba kabelových svazků) či společnost Elite (punčochové zboží). Pro zaměstnání v blízkém Německu je velkou bariérou cílové skupiny jazyk.

Ve Varnsdorfu bylo k březnu 2016 v rámci veřejně prospěšných prací zaměstnáno 40 uchazečů o zaměstnání v případě uklízečů veřejného prostranství, 8 uchazečů o zaměstnání v případě terénních hlídek v lokalitě Kovářská a 2 uchazeči o zaměstnání zastávali funkci asistentů prevence kriminality (APK). Jeden z nich pak vykonává svou práci přímo na Úřadu práce. Práce terénních hlídek je hodnocena veskrze kladně.

Terénní hlídky fungují v oblasti Kovářská v počtu 8 místních lidí, z nichž většinu tvoří ženy, a to proto, že k nim lidé z Kovářské mají větší respekt. V době výzkumu vzniklo červnové měsíční vakuum terénních hlídek z finančních důvodů. V pokračování práce hlídek by se však mělo započnout znovu na počátku července 2016.

Dobrá praxe - Technické služby

Technické služby města Varnsdorf jsou jedním z dobrých příkladů dobré praxe. Tato společnost čítá 59 zaměstnanců²⁶, z toho je 50 mužů a 9 žen. Služby mají velmi schopného ředitele, který umí své zaměstnance namotivovat na vytvoření jakéhosi *trainee programu*, kdy si tato společnost vybírá své budoucí zaměstnance skrze veřejně prospěšné práce. Inovativní je i způsob frekvence výplat, které jsou vypláceny častěji než jednou měsíčně. Služby jsou u veřejnosti přijímány veskrze kladně. „Výborný, oni sem k nám chodí sekat trávu, dělají to, co potřebujem, jsou to tatínkové, to je dobrý, když vidí, že ten táta tady uklízí, a taky vidí, že my si ty jejich práce vážíme, zdálky nás zdraví, kuchařky jim třeba udělaj kafe, tak to je docela dobrý.“ (pracovnice MŠ).

Mezi zaměstnanecké benefity patří i zaměstnanecké stravenky v částce 100 Kč, vyšší výdělek než když by tito lidé zůstali na podpoře v nezaměstnanosti, či možný profesní růst (možnost získání řidičského průkazu na traktor „Já mu umožním, aby viděli, že to můžou někam dotáhnout.“ (manažer Technických služeb). Cenným je také vzájemný vztah ředitel – řadový zaměstnanec, který je postaven především na vzájemném respektu.

Technické služby vyžadují po svých zaměstnancích dochvilnost, nepožívání alkoholu během výkonu zaměstnání a důsledné plnění zadaného úkolu. „Provádíme kontroly, chybí tady ta podpora ze systému, , ten kdo pracuje, aby to prostě pocítil i on.“ (manažer Technických služeb). Lidé, kteří pracují u této společnosti a bydlí na Kovářské, často nosí pracovní uniformy i po skončení své pracovní doby. Demonstrují tak často hrdost na to, že mohou u této společnosti pracovat a deklarují tak vyšší sociální status mezi obyvateli Kovářské. „Oni stoupnou, už nejsou prostě ti obyčejní v té grupě, v tom společenstvu, prostě hodně naskoče v tom společenstvu.“ (manažer Technických služeb). Zajímavý je výběr pracovníků služeb. Vedení společnosti v tomto případě dává svým pracovníkům do jisté míry rozhodovací právo, koho mají dostat za své nové kolegy. „Dostanou seznam lidí z pracáku, a řeknou, koho jo a koho ne. Zjistil jsem, že pak to teprve v týmu šlape, v týmu hraje roli, kdo je z kterého klanu.“ (manažer Technických služeb).

Technické služby si pochvalují projekt Sociálně vyloučené lokality Ústeckého kraje, kdy došlo k zaměstnání velkého počtu lidí z lokalit. V rámci projektů se často realizují aktivity, na které v rámci běžné pracovní agendy ÚP již nezbyvá tolik času (pracovní poradenství, bilanční diagnostika). „Podpora těch lidí, až 10 lidí jsem mohl vzít za nějakou několikaměsíční podporu, to nám pomohlo, protože jsme si třeba 4 - 6 lidí nechali.“ (manažer Technických služeb). Ani ve společnosti s takovým přístupem se však dosud nepodařilo realizovat přechod na volný trh práce: „Máme jeden případ za celou dobu, ten člověk odešel za vyšším platem“ (manažer Technických služeb).

²⁶ Stav ke květnu 2016

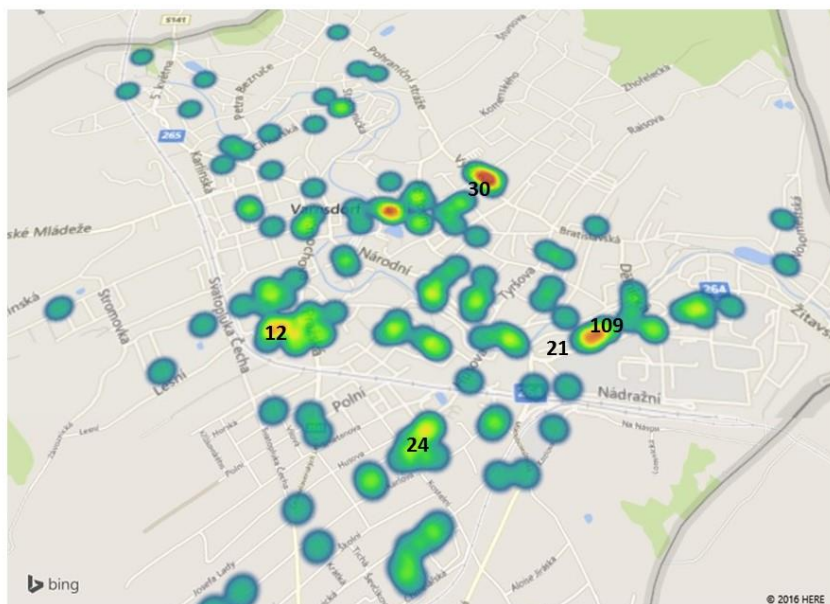
Sociální dávky

Jedním z indikátorů sociálního vyloučení je závislost na sociálních dávkách, zejména pak na dávkách pomoci v hmotné nouzi - příspěvek na živobytí (PnŽ), příspěvek a doplatek na bydlení (DnB). Rozložení příjemců těchto dávek po městě je tak vhodným nástrojem pro identifikaci lokalit s vyšším podílem sociálně vyloučených osob. Tento indikátor byl sledován i Varnsdorfu. Ze získaných dat vznikla tzv. **tepelná mapa distribuce sociálních dávek ve Varnsdorfu**.

Tato mapa, znázorňující varnsdorfské domácnosti pobírající dávky hmotné nouze, nejlépe vyjadřuje míru výskytu daného jevu na konkrétní geografické území. Na tepelné mapě Varnsdorfu je jasně vidět, že je to Kovářská, na které lidé pobírají dávky hmotné nouze nejčastěji. Dalšími oblastmi výskytu tohoto jevu je ubytovna u Červeného kostela a ulice Hrnčířská²⁷. Častou lokalitou je v tomto případě i Žitavská ulice čp. 3000 a další lokalita ohrožená sociálním vyloučením Pražská.

Mapa č. 3: Příjemci dávek HN ve Varnsdorfu

Distribuce sociálních dávek ve Varnsdorfu

Lokalita Kovářská	109
Ubytovna TGM	30
Hrnčířská	24
Žitavská čp. 3000	21
Pražská	12

²⁷ Oblast Žitavské č.p. 3000 vykazuje v porovnání se zbylými geografickými částmi města zvýšenou distribuci sociálních dávek, a může tak indikovat **možné ohrožení sociálním vyloučením**. Je nutné tyto lokality nadále z pozice možného ohrožení sociálním vyloučením sledovat, tak aby k propadu do této kategorie nedošlo.

Rodina a sociální služby

Nejen pro rodiny v problematické situaci je ve městě k dispozici odbor sociálních věcí. V rámci něj funguje i tzv. OSPOD (Orgán sociálně právní ochrany dětí). OSPOD měl v době výzkumu 6 pracovníků. Zaměstnanci v rozhovorech poukazovali na svou maximální vytíženost, každý z kurátorů řeší 40 případů, každý sociální pracovník pracuje s 50, mnohdy velmi početnými rodinami. Zcela přetížené jsou pak pracovnice náhradní rodinné péče, ty řeší 2x tolik případů, než by měly (80).

Na OSPODU pracují dvě kurátorky pro mládež a jedna kurátorka pro dospělé. Nejčastější náplní práce kurátorky mládeže je řešení problematiky konzumace alkoholu a dalších návykových látek u dětí a adolescentů. Děti, které lehké drogy užívají, s nimi začínají již kolem 11. roku. Pokud přechází na drogy tvrdé, stává se tak kolem 14t. roku. Nejrozšířenější tvrdou drogou je ve Varnsdorfu pervitin. Velkým problémem, který se ve Varnsdorfu řeší, je ale i záškoláctví, včetně tzv. záškoláctví skrytého. To souvisí dost často s nezaměstnaností rodičů. „*Děti ráno jednoduše nevstanou, protože nejsou buzeny*“. (pracovnice soc. odboru).

Drogová problematika je náplní práce sociálního odboru i v případě sociálně vyloučených lokalit. Sociální odbor v lokalitách často řeší i nevyhovující bytovou situaci svých klientů. „*Ty lidi tam bydlí i po 8 lidech v malý garsonce!*“ (pracovnice soc. odboru). Pokud dojde k nutnosti odebrání dítěte, nejčastěji je to dle statistik OSPODu kvůli zanedbání jeho péče.

Sociální odbor je v lokalitách samotných vnímán kontroverzně. Přítomnost pracovníků tohoto odboru v lokalitě v lidech vyvolává nejistotu, strach a v krajních případech i verbální agresi. Někteří respondenti výzkumu mají se sociálním odborem přímou zkušenost, často především kvůli zkušenosti s odebráním svých dětí. „*Děti mi sebraly, jedno když jsem ho ještě kojila.*“ I přes výše popsané však lidé dovedou ocenit snahy a aktivity jednotlivých pracovníků odboru, které se často snaží lidem v sociálně vyloučených lokalitách pomoci. „*Paní RP, ta je dobrá, pomohla tady zařídit třeba to hřiště.*“ (obyvatelka Kovářské).

Sociální služby

Nejčastějším příjemcem sociálních služeb jsou ve Varnsdorfu senioři, lidé se zdravotním postižením, lidé s handicapem a lidé ohrožení sociálním vyloučením. Služby poskytují buď městské příspěvkové organizace, anebo neziskové organizace, které ve Varnsdorfu působí. Je nutné dodat, že následující výčet organizací není v této kapitole úplný, jde totiž o organizace, které svou náplní práce mohou působit i na osoby žijících v sociálně vyloučených lokalitách anebo přispívají k tomu, aby tyto lokality nevznikaly.²⁸

Městské příspěvkové organizace

Město má registrované 4 sociální služby: *nízkoprahový klub pro děti a mládež, pečovatelskou službu, noclehárnu a terénní sociální program*. **Centrum sociálních služeb (CSS)** bylo založeno v r. 2007 jako organizační složka města. V současné době provozuje Centrum tři sociální služby – noclehárnu, terénní program a nízkoprahové zařízení.

Nízkoprahové zařízení se jmenuje **Modrý kámen**²⁹ a je určené dětem ve věku od 6 do 26 let ohroženým společensky nežádoucími jevy. Kapacita je 30 osob denně a je otevřeno od pondělí do čtvrtka vždy od 13:00 do 17:00. v zimním období je služba kapacitně naplněna, v letních měsících pak povětšinou z poloviny. Svým klientům nabízí vzdělávací a aktivizační činnosti, volnočasové aktivity či pomoc při obstarávání rodinných záležitostí.

Město poskytuje i tzv. **pečovatelskou službu**, a to v domě s pečovatelskou službou Lesní 2970. V tomto domě je 75 bytů. Další dům s pečovatelskou službou je pak v ulici Nemocniční 3321. V něm se nachází 36 bezbariérových bytů. Pečovatelská služba je terénní nebo ambulantní služba poskytovaná osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu věku, chronického nebo zdravotního postižení, a rodinám s dětmi, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné fyzické osoby. Služba poskytuje pomoc při zvládání běžných úkonů péče o vlastní osobu, pomoc při osobní hygieně, poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy, pomoc při zajištění chodu domácnosti a zprostředkování kontaktu se společenským prostředím. Ve Varnsdorfu působí i další konkurenční služby stejného typu. Pokud tato služba působí v jednotlivých sociálně vyloučených lokalitách, pak zejména v rámci pomoci segmentu tzv. starousedlíků, kterým vozí obědy a pomáhá s chodem domácnosti.

Terénní sociální program pak zprostředkovává svým klientům kontakty se společenským prostředím, pomáhá při uplatňování jejich práv a poskytuje například i sociálně – terapeutické činnosti. Služba byla dlouho zanedbávána, působila pouze v jedné z lokalitách (ubytovna u Červeného kostela). Aktuálně dochází k postupnému zkvalitnění. „*Aktuálně se to bude narovnávat, dlouho to nikdo neřešil. Sklouzávají do speciálního poradenství, chci, aby byli 3 dny na Kovářský, i tak si dojednávají schůzky jinde, i proto by bylo ideální mít kancelář na Kovářský.*“ (pracovnice CSS).

Město též skrze Centrum sociálních služeb poskytuje službu **noclehárny**. Ta sídlí v budově ubytovny u Červeného kostela a je svým charakterem službou ambulantní. Cílovou skupinou této služby jsou lidé bez přístřeší, kteří mají zájem o využití přenocování. Kapacita služby je 5 lůžek.

²⁸ http://prosluknovsko.cz/index.php?id=4781&id_sluzby=106

²⁹ Název dedikuje k modrému kameni, který se dle pověsti nachází na území Varnsdorfu a město chrání před neštěstími a nepříznivými vlivy.

Varnsdorfský neziskový sektor

V oblasti rodiny a sociálních služeb (ať registrovaných nebo neregistrovaných) působí ve Varnsdorfu i rozličné neziskové organizace. Varnsdorfský neziskový sektor však vykazuje své limity a bariéry. Oblast neziskového sektoru byla ve městě dlouho zanedbávána, organizace trpí finančními problémy, ale i značnou fragmentarizací. I přesto je nutné poznamenat, že Varnsdorf kvalitní a aktivní zástupce neziskového sektoru má. Patří mezi ně například Skauti, Apoštolská či Starokatolická církev, Cedr (poskytovatel terénních sociálních služeb na Šluknovsku) či Dobrovolnické centrum Strakapoud (doučování dětí). Služba White light, která je určená uživatelům drog, pak bude podrobně představena v kapitole zdraví.

Zkušenost autorky analýzy v sociálně vyloučené lokalitě je taková, že je to především poradenství, které lidem v lokalitě Kovářská citelně chybí. Lidé si nevědí rady se soudními dokumenty a často nerozumí exekučním příkazům. V důsledku toho často prodlí zákonem stanovené lhůty a jejich situace například v oblasti zadlužení se ještě více prohloubí.

Neziskovému sektoru ve Varnsdorfu by prospěla větší finanční jistota (například transformací v sociální podnik), aktivizace doposud nezapojených aktérů města (iniciativ tzv. „zezdola“), síťování služeb a vytvoření služeb nových, jež ve městě mají svou klientelu, která není dostatečně saturována (drogová a dluhová problematika, volnočasové aktivity dětí a mládeže). Zmíněná opatření v oblasti neziskového sektoru mohou být zajištěna spoluprací s Agenturou pro sociální začleňování

Vzdělávání

Školství ve Varnsdorfu bude podrobena v rámci spolupráce s Agenturou pro sociální začleňování hlubší analýze v rámci výzkumu inkluze v dalším časovém horizontu. I přesto nebyla tato oblast v rámci vstupní analýzy opomenuta. Tato kapitola nabízí základní souhrn poznatků na poli varnsdorfského školství, a to především s přihlédnutím na potřeby obyvatel sociálně vyloučených lokalit.

Varnsdorf má sedm mateřských školek, dvě základní školy s prvním stupněm (ZŠ Bratislavská a Integrovaná ZŠ Interaktivní Karlova), další tři školy jsou pak klasické devítiletky (ZŠ Edisonova, ZŠ Náměstí a ZŠ Seifertova). Ve Varnsdorfu se nachází i **Speciální základní škola**³⁰, Ve městě jsou zastoupeny ale i střední školy, ať už Gymnázium Varnsdorf či Vyšší odborná škola a střední škola Varnsdorf.

Jméno školy

Kapacita

Speciální škola	125
Interaktivní ZŠ Karlova	228
ZŠ Bratislavská	200
ZŠ Náměstí	420
ZŠ Edisonova	450
ZŠ Seifertova	600

Tak jako v některých jiných městech, jsou i ve Varnsdorfu některé školy vnímané spíše jako školy „romské“, některé pak zase jako školy „elitní“. Jako romská je ve Varnsdorfu často označována škola Bratislavská, která je v blízkosti, a tudíž i ve spádovosti největší sociálně vyloučené lokality - Kovářská. Škola by ráda nastartovala proces desegregace dětí, například i za cenu „přespádování“ zbylých škol ve městě. Děti z prvního stupně této školy nejčastěji přechází na ZŠ Seifertova.

Bariérou v případě školství ve Varnsdorfu je především ztížená schopnost komunikace mezi jednotlivými aktéry. Ta je způsobena především vzájemnou revnivostí a rivalitou škol. Podhoubí tohoto důvodu je zakořeněno především v nastaveném systému financování základních škol (peníze tzv. na žáka). I školství zažívá na jiném místě analýzy popsany fenomén, odliv „mozků“, žáci dojíždějí do jiných měst, neboť si ze stávající nabídky středních škol ve městě někdy nevyberou.

Dobrou praxí varnsdorfských škol je jejich schopnost si na svou činnost sehnat různé dotace, navázat příhraniční spolupráci. Zajímavé bude v budoucnu v tomto směru sledovat i nově vzniklou podnikovou školu firmy TOS.

³⁰ **Speciální základní škola**, která je zřizovaná Ústeckým krajem. Tato škola měla k dubnu 2016 89 žáků. Škola disponuje třemi asistenty pedagoga a do její přípravné třídy chodí 15 žáků. Nabízí svým žákům celkem 9 volnočasových aktivit. Škola saturuje potřeby celé ORP.

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Zadluženost

Statistikám pohledávek dlužníků vůči městu vévodí dluhy na nájemném (14 286 117,- Kč) a za komunální odpad (12 296 346,- Kč).³¹ Město se v případě této problematiky řídí nově přijatou obecně závaznou *Vyhláškou č. 4/2015 o místním poplatku za provoz systému shromažďování, sběru, přepravy, třídění, využívání a odstraňování komunálních odpadů* z ledna 2016. Výše poplatku činí 600,- Kč za rok. Tento poplatek je splatný do 31.5 částku lze pak splatit ve splátkách. Vyhláška definuje poplatníka podle definice zákona o poplatcích, tedy jako osobu, která má ve Varnsdorfu trvalý pobyt. V roce 2015 bylo ve Varnsdorfu 15 806 poplatníků. Analýza se zaměřila na dluhy tohoto typu i v sociálně vyloučených lokalitách. Je nutné připomenout, že k tomu, aby i člověk mohl požádat o městský byt, musí být bez jakýchkoliv dluhů vůči městu.

Lidé na Kovářské často o povinnosti platit za odpad často vůbec nevědí, a to i přesto, že ve svých smlouvách tuto skutečnost uvedenou mají. *“Platím spoustu peněz, ty odpady budou v tom přeci!”*. **Dluh lidí na Kovářské za nezaplacené poplatky za komunální odpad činil v květnu 2016 astronomickou částku 1 783 731,- Kč.** Dá se s jistotou tvrdit, že 80 - 85 % osob bydlících na Kovářské má nějaké dluhy za „popelnice“. Dluh má vzrůstající charakter, oproti minulému roku se navýšil cca o 24 %. Pohledávky lidí na Kovářské za komunální odpad pak činí 11 % dluhů za poplatky komunálního odpadu v celém Varnsdorfu.

Tabulka č. 8: Pohledávky za komunální odpad na Kovářské
Lokalita Kovářská

	Výše dluhu za komunální odpad
Rok 2013	1 037 068,- Kč
Rok 2014	1 244 805,- Kč
Rok 2015	1 361 821,- Kč
Rok 2016 – stav k 27. 5. 2016	1 783 731,- Kč

Jak již bylo řečeno, pro lokalitu Kovářská je symptomatické nízké povědomí o povinnosti za komunální odpad platit. I v dalších situacích se dalo nízké povědomí o povinnosti platit za sjednané služby vypořádat. Na Kovářskou několikrát za pobyt autorky analýzy přišli různí obchodní zástupci, kteří lidem nabízeli své služby. Nejčastěji šlo o různé druhy pojištění. *„Nechají se chytit třeba na pojistku, na tom se nacytají. Oni z té finanční negramotnosti, tam za nima jdou ti obchodní zástupci, něco jim nakecaj a oni to podepíší.“* (Informátor z lokality). Na místě je flagrantní i vysoká míra několikanásobných exekucí.

Služba, která by saturovala potřeby finanční a dluhové gramotnosti lidí na Kovářské v době realizace výzkumu chyběla. Jediná Dluhová poradna Rumburk, která své služby donedávna nabízela i obyvatelům Varnsdorfu, k 31. 5. 2016 ukončila svou bezplatnou činnost.

³¹ Stav k 31.12.2015

Zdraví

Zdravotní péči zajišťuje ve Varnsdorfu Nemocnice Varnsdorf, ordinace praktických, dětských, gynekologických a zubních lékařů. Ti zajišťují zdravotní péči i pro obyvatele okolních obcí spádové oblasti³². Přesto je jejich počet ve městě nedostačující. Tento jev souvisí s (ve vstupní analýze již zmíněným) odlivem tzv. chytrých mozků. Zubní pohotovost pro občany Varnsdorfu, resp. okresu Děčín je zajištěna pouze o sobotách, nedělích a svátcích v Děčíně.³³ Nemocnice Varnsdorf, příspěvková organizace zajišťuje ortopedickou ambulanci, gynekologickou ambulanci a chirurgicko-traumatologickou ambulanci. Provozuje ultrazvukové a radiologické pracoviště. Nemocnice disponuje celkem 105 lůžky. Ostatní zdravotnické služby jsou dostupné nejbližší v nemocnicích v Rumburku, České Lípě, Děčíně a Liberci.³⁴

V případě charakteru výjezdů statistikám ve Varnsdorfu vévodí za rok 2015 tzv. neúrazové stavy (945 výjezdů), tedy například infarkt, CMP či cukrovka. Následují je úrazové (240) a psychiatrické stavy (65), z toho bylo 43 intoxikace alkoholem. U frekvence výjezdu do jednotlivých sociálně vyloučených lokalit byly sledovány dny vyplácení dávek hmotné nouze, tedy 10. a 25. dne v měsíci. V tomto indikátoru nebyly vysledovány výrazné výkyvy v počtu výjezdu rychlé záchranné služby oproti jiným oblastem města. Nejčastěji RZS vyjíždí do domů s pečovatelskou službou v Lesní a Nemocniční ulici a do sociálně vyloučené lokality Kovářská (v tabulce rozdělena na ulici Kovářská a Žitavská).

Tabulka 9: Statistika výjezdů RZS po Varnsdorfu do vytipovaných oblastí

Ulice/rok	2013	2014	2015	celkem za 3 roky
Kovářská (SVL)	79	70	101	250
Žitavská (SVL)	73	111	102	286
T.G. Masaryka (SVL)	22	21	21	64
Otáhalova	3	7	5	15
Národní	47	36	48	131
Lesní (DPS)	154	140	139	433
Nemocniční (DPS)	161	197	178	536
Hrnčířská	87	78	91	256

Výjezdy do lokality Kovářská souvisí i s přítomností „chronického obtěžovače“, který si je schopný zavolat sanitku i několikrát za den. *“Volá klidně i 3x denně, pak dá i měsíc pokoj. Má manželku a dítě, když volá, udává „dušnost a bolest na hrudi“, když záchranáři přijedou, nacházejí ho v nejrůznějších stavech – vyhrožování sebevraždou, bolí ho záda, běhá po sídlišti, vyhazuje ženu z balkonu, skáče z okna, chce odvézt na kontrolu na ortopedii.“* (pracovník ZSS). Důvodem vyšších počtů výjezdů je i celkový vysoký počet obyvatel v dané lokalitě.

Lidé v sociálně vyloučené lokalitě Kovářská jsou dle výpovědi zdravotních záchranářů obecně zdravotně nevzdělaní, a tak si volají sanitku i v případě marginálních záležitostí, které jsou však v telefonátech často

³² Plán rozvoje města, str. 68

³³ Plán rozvoje města, str. 68

³⁴ Plán rozvoje města, str. 68

označované například za dušnost na plicích. V ojedinělých případech na místo volání vyjíždějí i s bezpečnostními složkami, nejčastěji v případě hluku, který je slyšet na pozadí volaného.

Drogy

Město Varnsdorf využívá terénní program, který zajišťuje WHITE LIGHT I. Mezi činnosti White Lightu patří aktivní vyhledávání uživatelů drog, sběr odhozeného injekčního materiálu a výměna injekčních stříkaček. V roce 2013 došlo k velkému nárůstu počtu klientů služby³⁵. Vysvětlením je posílení kapacit služby samotné (navýšení počtu zaměstnanců) a navýšení důvěry klientů ve službu samotnou.

Jak již bylo na jiném místě analýzy uvedeno, nejčastěji užívanými drogami jsou v sociálně vyloučených lokalitách Varnsdorfu alkohol, tabák a marihuana. Ta je na republikové poměry drogou velmi dostupnou a levnou (100 Kč za gram). Velkým problémem je pak užívání pervitinu, na který „přecházejí“ uživatelé lehkých drog kolem 13.- 15. věku svého života.

³⁵ Za rok 2013 bylo zaznamenáno na 500 kontaktů s uživateli, a celkový počet klientů organizace byl 118. Vyměnilo se 14 082 jehel.

Bezpečnost

Kriminalita páchaná ve Varnsdorfu nevybočuje z republikového průměru. **Index kriminality**, tedy počet spáchaných trestných činů za zvolený čas přepočtený na 10 tisíc **obyvatel je v případě Varnsdorfu 21,8. V republice tak zaujímá 81. místo z celkových 243.** Míra kriminality je obdobná jako v pražských Kobylisích či ve středočeském Kladnu.³⁶ V době výzkumu byl zaznamenán nižší výskyt násilných trestných činů, naopak narostl počet trestných činů výtržnictví. Hazard byl ve městě do jisté míry vymýcen, z 36 heren byl jejich počet redukován na 10. Výskyt trestných činů v největší sociálně vyloučené lokalitě je popsán v případové studii Kovářská na jiném místě této analýzy.

Prevence kriminality

Město disponuje programem prevence kriminality. Ten je vypracovaný od roku 2014. Mezi dlouhodobé cíle tohoto programu patří zvyšování bezpečí občanů, zkvalitnění systému prevence kriminality na místní úrovni, zvyšování pocitu bezpečí občanů, eliminace faktorů vedoucích k sociálnímu vyloučení, nabídka a zajištění vzdělávání pro specifické skupiny a rozvoji volnočasových aktivit.

Terénní hlídky

Terénní hlídky v roce svého vzniku (2014) byly původně zcela dobrovolnou aktivitou obyvatel Kovářské. Na Kovářské se do ní zapojilo 17 dobrovolníků a v tomto režimu fungovala 2 měsíce v průběhu roku 2014. Poté došlo k profesionalizaci hlídek a začaly být financovány z programu veřejně prospěšných prací. Aktuálně fungují přes 3 roky, a i díky nim došlo k poklesu stížností především z důvodu přečinů proti občanskému soužití. „*Na počátku volali nespokojení domkáři třeba i 10x denně, v současnosti je klid i několik dnů.*“ (pracovník policie ČR). Terénní hlídky pracují na směny, vždy po 8 hodinách. Ze své pracovní doby vytvářejí zápis, ve kterém reflektují vše, co v rámci své směny řešily. Nejčastěji řeší hluk, verbální útoky mezi obyvateli lokality či usměrňují zlobivé děti³⁷. Ve vážnějších případech řeší přečiny proti občanskému soužití. Doprovází děti do školy a zaštiťují úklid zahrady přilehlé školky. O víkendech pak terénní hlídky pochůzky nevykonávají, ale fungují v tzv. pohotovostním režimu.

Role terénních hlídek je na Kovářské velmi potřebná, ale ani terénní hlídky nejsou bezchybné. Bariérou jejich využití jsou klanové preference, ale i častá fluktuace pracovníků. V lokalitě Kovářská do konce května 2016 působily terénní hlídky v počtu 8 lidí, na místě z dalších nástrojů prevence kriminality působí také preventista a 2 asistenti prevence kriminality.

Fotografie č. 23 : Jeden ze záznamů terénní hlídky v lokalitě Kovářská z března 2015

³⁶ www.mapakriminality.cz

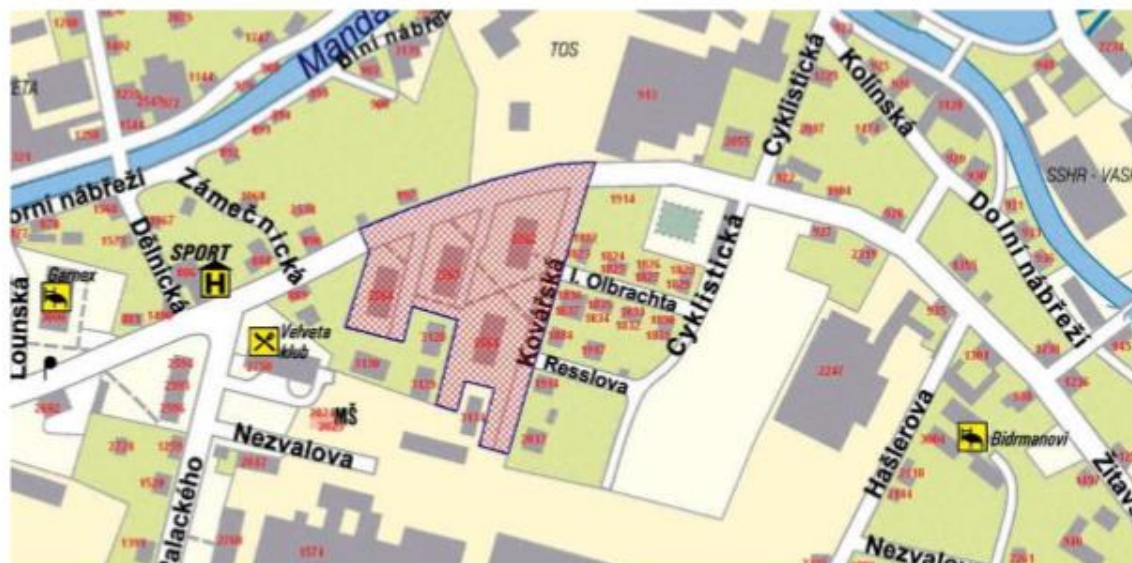
³⁷ V tomto případě byly analyzovány denní záznamy o aktivitách hlídek. V analýze byly komparovány dva rozdílné měsíce (leden a březen) ve dvou po sobě následujících letech (2014 – 2015). Analýzou bylo zjištěno, že hlídky povětšinou řeší bagatelní případy přestupků. Komparace mezi měsíci neprokázala výrazné změny v chování obyvatel a tyto výkyvy nebyly patrné ani v případě dnů pobírání dávek v hmotné nouzi (10. a 25. den v měsíci).

Tento materiál vznikl za finanční podpory ESF prostřednictvím OP Zaměstnanost v rámci projektu „Systémové zajištění sociálního začleňování“, registrační číslo projektu CZ.03.2.63/0.0/0.0/15_030/0000605. Více na www.socialni-zaclenovani.cz.

10. Oblast sídliště Kovářská

Závěrečná doporučení

Bydlení

- Vytvoření koncepce dostupného bydlení s motivačním zaměstnaneckým programem pro obyvatele SVL
- Vytvoření programu směřujícího k prevenci ztráty bydlení (vznik azylového domu pro muže a ženy jako registrované sociální služby (2 byty určené pro krizové bydlení celých rodin))
- Komunikace pravidel pro získání městských bytů směrem k obyvatelům SVL
- Aktivita vedoucí k nalezení řešení vedoucího k “zastropování” výše doplatků na bydlení plynoucích k majitelům orientujícím se na obchod s chudobou, která bude založená na intenzivní spolupráci s Úřadem práce
- Aktivita vedoucí k vyšší míře zapojení všech zainteresovaných aktérů (ÚP, hygiena, soukromí majitelé) na problematice bydlení
- Nastavení a striktní dodržování pravidel na ubytovnách. Zapojení všech možných prostředků kontroly (hygienická stanice, sociální odboru a ÚP)
- Aktivita vedoucí k dialogu mezi většinovými vlastníky bytů v SVL a městem
- Využití vysokého potenciálu města v oblasti volných nemovitých objektů: možnost navázání spolupráce s “férovými” pronajímateli bytů a domů, kteří chtějí své nemovitosti pronajímat cílové skupině. Spolupráce na nastavení pravidel (možnost oprav domů a bytů, snížení nájemného po odečtení nákladů za opravu)

Zaměstnanost

- Rozvíjení dobré praxe a sdílení know-how (Technické služby)
- Rozšíření nabídek nekvalifikovaných pracovních pozic
- Participace na řešení problematiky nezaměstnanosti pro exekucí několikanásobně postižené osoby
- Rozšíření flexibilních úvazků a pozic pro osoby 50+ a rodičů samoživitelů, aktivizace akčních skupin (matky s dětmi – vytvoření dětské skupiny na Kovářské)
- Aktivita vedoucí k navýšení možností přechodu z veřejně prospěšných prací ke stálým pracovním pozicím
- Vznik komunikační platformy se zaměstnavateli, mentoring
- Motivační programy pro chybějící profese (lékaři, sociální pracovníci)
- Aktivita vedoucí k navýšení atraktivity města (vznik pozice PR manažera, referenta pro cestovní ruch)

Rodina a sociální služby

- Vytvoření služeb, které by saturovaly nenaplněné potřeby obyvatel města (drogová problematika, dluhy, volnočasové aktivity, etc.). Saturace některých z těchto služeb neziskovými organizacemi (vyšší důvěra cílové skupiny)
- Navýšení působení pracovníků terénních sociálních služeb přímo v lokalitách

Vzdělávání

- Vytvoření komunikační platformy MŠ, ZŠ a SŠ a vznik pozice sociálně-pedagogického pracovníka
- Zlepšení efektivity vyučovaných oborů v rámci budoucího uplatnění studentů
- Zintenzivnění proinkluzivních opatření
- Navýšení podpory kompetencí rodičů

- Opatření vedoucí k desegregaci jednotlivých škol, která povedou k rovnoměrné distribuci žáků

Bezpečnost

- Důraz na kontinuitu financování poskytovaných služeb
- Vznik platformy pro participaci obyvatel lokalit (sousedská rada, mediátor) kvůli snížení narůstající frustrace obyvatel lokalit
- Posílení sociálních služeb v případě drogové problematiky
- Umístění služebny městské policie přímo v SVL či v její blízkosti
- Prevence patologických jevů (smysluplné trávení volného času - zapojení neziskových organizací – skautů etc.)

Zadluženost

- Poskytování dostupného dluhového a finančního poradenství
- Navýšení povědomí o možnosti oddlužení fyzických osob
- Prominutí bagatelních pohledávek fyzických osob vůči městu

Zdraví

- Navýšení zdravotní gramotnosti u obyvatel SVL
- Zajištění dostatečné lékařské péče (motivační programy)
- Přispění ke zlepšení hygienických podmínek bydlení v SVL

Sociální klima ve městě

- Navýšení participativních nástrojů komunikace s obyvateli města o problematice sociálního vyloučení
- Rozvinutí absentujících sociálních služeb
- Prevence sociálního vyloučení v místech s možným rizikem navýšení sociálního vyloučení (Hrnčířská, Lesní ul.)

Dílčí doporučení: lokalita Kovářská

- Vznik klubovny pro volnočasové aktivity dětí a mládeže v případě špatného počasí
- Vznik stálé právní a dluhové poradny
- Informační kampaň o povinnosti platit dluhy za komunální odpad, případné prosazení systémové změny v oblasti plateb za odpad (přenesení povinnosti na majitele)
- Spolupráce na zamezení neférových praktik většinových majitelů
- Ustanovení domovníka v každém panelovém domu, nejlépe se vztahem k lokalitě samotné
- Aktivity vedoucí ke vzniku sociálního podniku – např. mateřského centra
- Aktivizace silného potenciálu aktérů SVL, který byl již v minulosti několikrát prokázán (sousedská školka, mezigenerační interakce, klubovna, prvotní dobrovolnost terénních hlídek)
- Posílení počtu kontejnerů u lokalit (aktuální nastavení na počet lidí s trvalým bydlištěm)
- Působení pracovníků terénních sociálních služeb přímo v lokalitě, možnost zřízení adiktologické ambulance
- Vznik urbanisticky vhodnějšího řešení venkovního prostoru, které bude přívětivější k volnočasovým aktivitám všech segmentů obyvatel Kovářské
- Možnost využití prostoru MŠ Nezvalova v případě stěhování této MŠ a vytvoření komunitního centra v něm
- Participativní akce na Kovářské s cílem destigmatizace lokality, posílení sounáležitosti a vybudování vztahu k lokalitě

- Aktivita vedoucí ke stabilizaci migrace (komunikace, osvěta, možnost umisťování lidí do městských bytů, prevence v případě patologií (drog). Smysluplné trávení volného času a mladých lidí a dětí, mentoring vedoucí k dokončení základního vzdělání
- Aktivita pro seniory (odlehčovací služby, komunitní centrum, mezigenerační projekty)
- Aktivita pro matky s dětmi (vznik dětské skupiny, terénní služba (SAS))

Dílčí doporučení: ostatní lokality

- Ubytovny: využití všech možností kontroly (hygiena, sociální odbor, ÚP), dodržování zákazu ubytování rodin s dětmi
- Vytvoření služeb, které by saturovaly nenaplněné potřeby obyvatel města (drogová problematika, dluhy, volnočasové aktivity, etc.). Saturace některých z těchto služeb neziskovými organizacemi (vyšší důvěra cílové skupiny)